

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 8

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

16. APRÍLA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Pomaly uplynie dvadsaťpäť rokov, čo Katolícka cirkev na Slovensku mohla vyjsť z katakomb, do ktorých ju zahnal komunistický tyran. Prenasledovateľský režim chcel zničiť Cirkev tak, že zatlačil jej celú činnosť medzi múry kostola. Všetko, čo mala, musela konať mimo širšej verejnosti, všetky vonkajšie prejavy, ktorými by sa mohla zviditeľniť, - charitatívna činnosť, práca s mládežou, kritika pomerov a pod., boli zakázané a často trestané. Systém videl v Cirkvi svojho hlavného protivníka, posledného triedneho nepriateľa, ktorého sa mu nepodarilo ešte celkom zlikvidovať a proti ktorému je dovolené všetko. S nechťou dovolil pastoračiu kňazom, ktorých držal pod prísnou kontrolou a chcel z nich mať poslušných a bojazlivých štátnych zamestnancov. Kňazi žili v neustálej atmosfére strachu a pod hrozbou odňatia štátneho súhlasu k pastoračii. Kňazstvo bolo povolaním, kde

Prestaňme sa báť!

zanedbávanie pastoračných povinností sa odmeňovalo a horlivosť trestala. Za takých okolností najlepšou taktikou bol únik do pasivity: mlčať a nerobiť nič.

Táto psychóza strachu nezmizla ani po páde komunistickej nadvlády. A tak ešte aj dnes sme občas svedkami tohto chorobného strachu. Nepriatelia Cirkvi nevyhynuli pádom komunizmu. Veľmi rýchlo sa vedeli prispôbiť novým pomeroch. Cirkev i veriaci sú aj v de-

FRANTIŠEK VNUK

mokratickom zriadení vystavení ich posmechu, obviňovaniu z reakcionárstva, neznášanlivosti, porušovania ľudských práv. Je síce pravda, že tieto obvinenia majú často svoje korene v nevedomosti, ale mnohé z nich sú prejavmi závesti, nenávisti, alebo zlomyseľnosti. Kresťanstvo a predovšetkým Katolícka cirkev, je totiž aj v tejto modernej a osvietenej dobe jedinou inštitúciou, ktorú možno beztrešne urážať a napádať. Americký sociológ, profesor Philip Jenkins, napísal o tom 288-stránkovú knihu *The New Anti-Catholicism: The Last Acceptable Prejudice* (Moderný Anti-katolicizmus; posledná prijateľná predpojatosť. Oxford University Press 2003). V knihe poukazuje, že "výroky, ktoré sa pokladajú za rasistické, antisemitské, mysogonické alebo homofobické, ľudí, čo ich vyslovili, biľagujú celé roky; ale na druhej strane je ešte stále možno vysloviť hanebné a potupné výroky na adresu Katolíckej cirkvi, bez toho, že by sa ich pôvodcovia museli obávať vážnych následkov".

Strach a bojazlivosť sú vrodennými vlastnosťami všetkého čo je živé a čo sa hýbe. Ale keď sa chce jednotlivec presadiť, musí sa prestať báť. To platí nielen pre jednotlivca, ale aj pre spoločnosť, nie len v civilnom a sekulárnom prostredí, ale aj v duchovnej oblasti. A preto nás aj Biblia tak často povzbudzuje k odvahe, aby sme sa nebáli vyznať, kto sme, dožadovať sa, čo nám patrí, ohradzovať sa proti krivde a nebáť sa strašidiel, ktoré sme si často sami vytvorili. V Biblii je takýchto výziev (Nebojte sa..., Nemajte strach..., Čo sa bojíte...) dohromady 119!

(Pokračovanie na 2. strane)

Snímka: Teodor Križka

www.kultura-fb.sk

Už to asi tak bude aj teraz, ako tomu bolo odjakživa, moc je odsúdená byť mocou. No všetko, čo chce žiť, musí rásť, každá stagnácia je iba bodom obratu, za ním buď nastupuje nová fáza napredovania, alebo úpadok. Moc nie je nič stabilné a stále, je to pulzujúca veličina - ako nakoniec všetko. Človek má vôľu toto „všetko“, teda i moc, zabetónovať zákonom. Ale zákonom neprikážeš tieť vode hore svahom, tobôž zamedziť, aby pretiekla riečicou.

Moc sa udržuje mocou. Ale sama moc na udržanie moci nestačí.

bec nestojí ani o našu lásku, tobôž o akúsi smiešnu vieru.

Osvietenstvo mi pripadá ako bláznivý poľovník, ktorý vystrelil na medveďa, podišiel k nemu v nádeji, že je mŕtve a aby sa predsa len presvedčil, či je tomu ozaj tak, štuchoľ do zvierat'a hlavňou svojej zbrane. To bolo aj posledné, čo vo svojom živote urobil, medveď bol iba zranený, no vôbec nie mŕtvy...

Na Boha sa dá poľovať, búriť sa proti Nemu, naostatok tak urobil už na počiatku dejín najkrajší anjel Lucifer-Svetlonos. Aj mnohí osvietenici boli a sú krásni, vzde-

O dvoch tvárach moci

TEODOR KRIŽKA

Je dobre, ak na udržanie moci postačí moci čím menej, lebo sa správa v súlade s prirodzeným Božím poriadkom. Je teda mocou, ktorá nie je odvodená sama od seba, ale je sama iba služobníčkou Božou.

Áno, súlad medzi mocou a Mocou je ideál. Všetko mimo tejto kauzality je utópia.

Ktorýsi veced vyhlásil, že jasným dôkazom o existencii Boha je gravitácia. Hoci sa to fyzikom asi páčiť nebude, básnicky by som gravitáciu mohol nazvať všelijako: mohla by mať meno Dobrá vôľa, ale aj Láska. Bez gravitácie by nemohlo existovať nič z toho, čo je poznateľné mysľami, ani matérie, ani čas. Gravitácia spôsobuje všetko to geniálne, čo pozorujeme v makro- i mikrosvete, tú bez konca sa rozvíjajúcu harmóniu vzťahov medzi ich jednotlivými časťami, kde i zdánlivá tragédia, i smrť, má svoj pozitívny zmysel.

Použil som meno pre gravitáciu Dobrá vôľa a Láska preto, lebo z hĺbky svojho vedomia cítim, že jazyk vedu tu zlyháva. Že tú Dobrú vôľu a Lásku môže pomenovať iba náboženstvo a aby som si prihrál polievočku, tak trochu aj umenie. Vedu by som nechal až celkom na konci. Prečo? No práve pre ono „tak trochu“.

Náboženstvo je schopné obsiahnuť pravdy viac. Náboženstvo totiž neskúma pehy na nose Súčna, nemeria, nefotografuje. Náboženstvo hľadá so Súcnom spoločný dych, ba čo hľadá, ono žije ako plod v tele matky, závislé od nej úplne, prijímajúce život pupočnou šnúrou.

Veda od čias osvietenstva, a v sekulárnom svete už aj umenie, túto pupočnú šnúru prestrihli hrdzavými nožnicami. Nielen sa zbavili prítoku živín, ale si ešte aj spôsobili kadejaké smrteľné infekcie.

Európa, ktorá „vynašla“ osvietenstvo, všemožne dokazujúca sama sebe a celému ostatnému svetu, že Boha niet, že náboženstvo je iba prenatálne štádium prebúdajúceho sa vedomia človeka, že človek je schopný všetko poznávať a všetko poznať, že existuje iba matka príroda, matematicky, fyzikálne, chemicky... poznateľná a ovládateľná, ktorá nemá nijaké mravné zákony a že to, čo nad ňou bdie, nie je nič iné ako Veľký architekt vesmíru, akýsi hodinár, ktorý síce vytvoril vesmír ako celkom dokonalý strojček, ale vô-

laní a majú poctivé úmysly. Niektorí si za svoj obraz volia nie Lucifera, ale Prométea, antika je im predsa len bližšia. A spoliehajú sa na seba, na moc svojho rozumu, možno si ani nekladú otázku, či ten rozum je ozaj ich. Či nie je Luciferov, pardon, Prometeov.

Otázka spočíva iba v tom, prečo sú vždy takí nedomčekaví a svoj osvietený pokrok prinášajú násilím. Prečo odsudzujú sebaobranu viery a velebia násilie rozumu. Prekáža im Svätá inkvizícia a sami kráčajú po moriach krvi. Nakoniec krv si zobrali aj na svoje zástavy. Ich Veľký architekt vesmíru blahosklonne prítáka revolúciám, vzbúram, prevratom, atentátom. Naostatok, jeho vševidiace oko zanechávajú všade ako psy, ktoré značkujú teritórium, naposledy na ukrajinskej hrivne.

O čo teda ide? Je osvietenstvo iba osvietenstvom, alebo je to nové náboženstvo, náboženstvo vzbury voči Bohu?

Vráťme sa však na začiatok, k moci. V skutočnosti je iba jedna večná a suverénna moc, ktorú som nazval pre túto potrebu nazval Dobrá vôľa a Láska. Dá sa usilovať dýchať spoločne s ňou a uplatňovať Jej moc ako služobník mravnosti, alebo proti Nej povstať, uzurpovať si moc a zneužívať ju na ľubovoľné ciele, diktované vášňami či dokonca rozumom.

Hoci sa zdá, že tá osvietená koncepcia víťazí, ba trimfálne šliape už aj po tých najsvätejších tabu ľudskej civilizácie, odvodené od Zjavenej pravdy a Lásky, ponad pach hnijúceho listia už vane čerstvou miazgou jar.

Osvietencom nepomôže vytvoriť svetový informačný koncentrák, pomocou elektronických robotov prepierať ľudské vedomie a svedomie na obraz otoka, ako sa naivne spoliehajú, aby raz a navždy uskutočnili svoju globálnu revolúciu. Nepodari sa im znížiť počet obyvateľstva násilným spôsobom, ani vykoľajením prirodzenej pohlavnosti, ani vojnami, hladom, laboratórne vyrobenými chorobami či geneticky modifikovanými potravinami. Nezničia vieru človeka, darmo útočia na Cirkev a miesto krásy v umení oslavujú ošklivosť.

Lebo od vekov platí, každá moc, ktorá sa vzdiali od Boha, nakoniec pretečie riečicou.

(Pokračovanie z 1. strany)

Nikdy neboli tieto biblické výzvy pre Katolícku cirkev na Slovensku aktuálnejšie ako v postkomunistickom období. Po páde komunizmu bolo treba vystúpiť z atmosféry strachu, smelo a odvážne sa postaviť nielen proti tým, čo zahnali Cirkev do katakomb, ale aj proti novopečeným liberálom, ktorí slepou imitáciou západných vzorov by chceli predpisovať Cirkvi, čo by mala robiť a akou by mala byť, aby vyhovovala ich predstavám.

Taktika dnešných nepriateľov Cirkvi je celkom tak priehľadná ako bola taktika včerajších: pokrikom, falošnými obvineniami, vyhrážkami zatlačiť Cirkev do defenzívy a vylúčiť jej vplyv z verejného života. A niekedy má človek dojem, že Cirkev na Slovensku reaguje na tieto organizované útoky tak ako pred 50 rokmi: nechá sa zakríknúť, nemá odvahu na pádnu a údernú odpoveď, ale sa radšej utiahne sa do mlčania. Kým toto bol správny postoj v bolestnej minulosti, keď Cirkev na Slovensku bola Ecclesia patiens - trpiaca Cirkev, je to nepripustné správanie v prítomnosti, keď slobodnom prostredí Cirkev má byť Ecclesia militans, bojujúca Cirkev; Cirkev, ktorá má povinnosť brániť sa a ohradiť sa proti každej lži, každému zákernému útoku, každej krivde, a vôbec každému prejavu zaslepanej nenávisti. Mlčanie v tomto prípade je prejavom slabosti, ktoré demoralizuje veriacich a posmeľuje protivníkov Cirkvi k ďalším výpadom.

Tieto myšlienky mi pred pár dňami prebehli hlavou, keď som čítal správu agentúry SITA:

Spoločnosť Ježišova na Slovensku sa dištancuje od knihy svojho kolegu, jezuitu Šebastiána Laba s názvom Róbert Bezák, pravda o odvolanom arcibiskupovi, ktorá sa šíri v elektronickej podobe. Labo sa v nej kriticky vyjadruje o odvolanom trnavskom arcibiskupovi Róbertovi Bezákovi. Kniha podľa provinciála Spoločnosti Ježišovej na Slovensku Jozefa Šuppu neprispieva k skutočnému zmiereniu, nemá rehoľné schválenie a vyjadruje osobný pohľad autora...

Už pomaly dva roky je slovenská spoločnosť postihnutá smutnou aférou okolo bývalého trnavského arcibiskupa Róberta Bezáka. Keď človek sleduje súčasné oznamovacie prostriedky nevďojak nadobúda dojem, že jeho odvolanie sa stalo viac záležitosťou ľudí, ktorých sa ona vôbec netýka, alebo týka len okrajovo - to jest nekatolíkov a osôb mimo Slovenska, než ľudí, ktorých sa bezprostredne dotkla. Vec, ktorá mala mať celkom pokojný priebeh, sa pričinným odvolaného arcibiskupa a zásluhou určitých skupín ľudí stala rozpornou a rozkladnou udalosťou v dianí Cirkvi na Slovensku. Mlčiaca väčšina kňazstva a veriaceho ľudu prijala rozhodnutie nadriadenej cirkevnej autority pokojne i keď s pocitom smútku, že k niečomu takému muselo dôjsť. Odvolaný arcibiskup sa však proti rozhodnutiu ohradil a svoje rozhorčenie dal najavo spôsobom pre rehoľníka dosť neobvyklým. Jeho postoj vyvolal znepokojenie nielen medzi jeho úprimnými sympatizantmi, ale priam zelektrizoval aj ľudí, ktorí ku Katolíckej cirkvi nemajú ten najvrúcnejší vzťah. Tí si

hneď osvojili Bezákov prípad a stali sa jeho najohľadnejšími obrancami. Je celkom priesračné, že to značná väčšina z nich to nerobila z precitného súcitu ani z čistej lásky voči odvolanému arcibiskupovi, ale skôr ako príležitosť vyjsť so svojimi výčitkami a obvineniami voči Cirkvi, ktoré teraz mohli zakryť štítom hrdinských obrancov ukrivdeného arcibiskupa. Čo však ostáva záhadou pre jednoduchého veriaceho človeka, je hlboké mlčanie zo strany predstaviteľov Cirkvi, biskupov a kňazov.

Kým podporovatelia a priaznivci

Prestaňme sa bát!

arcibiskupa Bezáka zaplavili všetky oznamovacie prostriedky mnohokrátmi prejavmi svojho rozhorčenia a protestu, tie nemnohé katolícke médiá, ktoré máme, boli ticho. Kým jedna strana produkovala filmy, poskytovala rozhovory, organizovala protestné vystúpenia, zaplavila Vatikán tisícami pohľadnic, hľadala spojencov v susedných krajinách a využívala všetky možné prostriedky modernej komunikačnej siete, aby predstavila „obľúbeného arcibiskupa“ Róberta Bezáka ako nevinnú obeť inkvizičného postupu Cirkvi; zatiaľ čo katolícka tlač, rádio Lumen, televízia Lux neurobili ani toľko, aby opravovali, čo bolo v tejto kampani nepresné, dopĺňovali nedopovedané, odhaľovali zahmlené, dávali do kontextu, čo bolo z neho vytrhnuté. Vlni ku koncu roka vyšli dve knihy rozhovorov s R. Bezákom: Vyznanie (250-stranový rozhovor s Máriou Vrabcovou) a Medzi nebom a peklom (rozhovory so Štefanom Hríbom). Až na niekoľko vzácnych výnimiek naša katolícka verejnosť to všetko prijíma mala mlčky...

Jednou z tých výnimiek bol jezuitský spisovateľ a publicista Šebastián Labo. Uvedomil si, že za danej situácie - ako by bol povedal náš známy básnik Gorazd Zvonický - „mlčať nie je zláto“. Nuž prehovoril v podobe dlhého „otvoreného listu“. V zmysle slov sv. Pavla, (ktorý svojom liste posmeľoval svojho učeníka Timoteja, že „Pán Boh nám nedal Ducha bojovnosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy“ - 2Tim 1,7) svojím svojráznym spôso-

bom oslovuje „brata Róberta“ a nebojácne mu vyčíta, čo sa zdráhajú povedať tí, čo sú na to povolanejší. Jeho štýl nebude vyhovovať každému a niekto mu môže zazlievať, že sa miestami nechal príliš unášať záchvevmi „spravodlivého hnevu“, ale nikto by mu nemal upierať právo vysloviť svoj názor a domáhať sa, „ut audiat et altera pars“ - aby sa vypočula aj druhá stránka, aby sme sa mohli pozrieť aj na tú druhú stranu mince.

Lebo tu zase sme zajatkami pozostalosti z čias prenasledovania Cirkvi. Nadalej väzíme v nepotrebnom strachu a bojíme sa, aby naša reakcia nikoho nepodráždila. Keď sa nájde človek, čo sa nebojí, stane sa mu, čo sa stalo o. Šebastiánovi Labovi. Jeho nadriadení sa od neho dištancujú. Uvádzajú pri tom dôvody, ktoré sú možno subjektívne presvedčivé, ale objektívne pochybné. Dištancovanie

nie je o sebe zlá vec, ale keď sa rodina dištancuje od vlastného člena, to zabolí. O. Labo si to nezaslúži. Istotne by bol radšej, keby mohol písať o arcibiskupovi krajšie, alebo keby nemusel o ňom písať nič. Ale keď sa situácia vyostřila a celý prípad sa zvrhol na polo-skryté i otvorené útoky na Cirkev a jej vedúcich predstaviteľov, pokladal za potrebné robiť, čo mu diktovalo jeho svedomie. Lebo keď sa nedokáže ozvať na vlastnú obranu, „domáci viery“ musia sa - podľa slov Sv. Písma - „ozvať kamene“.

Otvorený list o. Šebastiána Labu je nielen obranou Cirkvi, ale aj zásluhou prácou pre budúcich historikov, lebo v ňom zachytil aj také detaily kauzy, ktoré Bezákoví priaznivci nespomínajú a odvoláva sa na dokumentáciu, ktorú oni ignorujú. Zabránil tomu, aby o 50 - 100 rokov, keď bude niekto chcieť knižne zrekonštruovať túto udalosť, nebol odkázaný len na to, čo nájde na stránkach súčasnej bulvárnej a „mienkotvornej“ tlače, na blogoch a vláknoch internetu, vo filmoch o „arcibiskupovi s ľudskou tvárou“, alebo arcibiskupovi, ktorý musí povedať Slovensku „S Bohom“. Nebude sa musieť odvolávať len na rozhovory, ktoré poskytol arcibiskup Bezák publicistom a novinárom, na jeho vystúpenia na slovenskej, českej i rakúskej televízii, na jeho dve účasti na Pohode... Bude mať naporúdzaj aj Labovu publikáciu Róbert Bezák, pravda o odvolanom arcibiskupovi. Nolite timere, pusillus grex - Neboj sa maličké stádo! (Lk 12,32)

FRANTIŠEK VNUK

Kresba:
Andrej Mišanek

Minulosť nás dobieha

Neprekvapuje ma, že niektorí z kandidátov na prezidenta v nedávnych voľbách mali v životopise stránicu minulosť, väčšinou boli v KSČ. Veď takí boli i tí doterajší. Čo je horšie, niektorí túto svoju prislusnosť k rodnej strane s hrdosťou obhajujú! Je to len otázka krátkej pamäti jednotlivca alebo národa, či výsledok depresie ľudí zo súčasnej materiálnej i morálnej biedy, sklamaní z toho, čo po tzv. revolúcii vzniklo? Veď toto by sa nemalo len tak ľahostajne obísť.

Ako sa môže z ľudskej pamäti vytratiť to, že jedna generácia ťažko pracujúcich ľudí bola v priebehu roka nezákonne zbavená majetku a pri najmenšom odpore trestaná vyvezením na pohraničie, v rámci akcie B vystaňovaná z vlastných domov a bytov. Ako možno zabudnúť na to, že mladí ľudia pre svoj pôvod nemohli študovať a robiť to, o čo mali záujem a na čo mali vlohy, keď málopočetnú slovenskú povojnovú inteligenciu posielali k lopate a vyhánali do emigrácie. Ako možno zabudnúť na nespravodlivé súdy, keď nevinných ľudí obviňovali z vlastizrady, vešali, zatvárali na desiatky rokov a nakoniec ich po mnohých rokoch rehabilitovali, ale mladost' ani rodinné šťastie im nevrátili. Je tu akási nechut' zachytiť tieto kruté udalosti, čo súvisí s neochotou štátom platených historikov zaznamenať udalosti a s neschopnosťou Ústavu pamäti národa využiť archívy a zverejniť pravdu. Situáciu už nezachráni ani niektorí pamätníci, lebo ich rady rednú a nemali priestor, často ani chuť písať a hovoriť o tom, čo prežili. Tak bieda a utrpenie dvoch generácií zostane pre potomkov neznámym a skresleným sledom udalostí, dodatočne nostalgicky a účelovo vyretušovaným falošným obrazom.

Smelo sa jeden prezidentský kandidát v rozhlasе vyjadroval o tom, ako sa Slovensko industrializovalo, ako sa vybudovali nemocnice, kultúrne domy, školy, čo je pravda, lenže za ten čas sa i biedne, agrárne Rakúsko stalo vyspelou a bohatou krajinou a vojnou totálne zničené Nemecko sa stalo hospodárskym lídrom celej Európy. A to pre krátkosť času nehovorím o ostatnej západnej Európe, ktorá sa „musela“ zaobiť bez komunistickej ideológie.

Reakcie Slovákov dnes i v minulosti sú často paradoxné, až nepochopiteľné. Poznal som priateľa zo Spiša, ktorému po II. svetovej vojne otcu na dva roky odvliekli do sovietskeho gulagu a on sa stal postupne členom KSČ i jej Ústredného výboru. Ale boli i rodiny, v ktorých bola červená farba dovolená iba na trenkách a čerešňovom lekvári a pri zaznení sovietskej piesne sa rádio a televízia vypínala.

Najlepší obraz o situácii v Sovietskom zväze získali frontoví vojaci, ktorí sa vracali po oboch svetových vojnách zo zajatia. Starý otec-zajatec z I. svetovej pri chválospevoch o sovietskom poľnohospodárstve reagoval: ako to môže byť, keď sme ich učili siat' obilie a keď vtedy pole orali dreveným pluhom, ťahaným kravami.

Horšie pochopil jeho syn, ktorý sa vrátil domov po II. svetovej a agitátorom z Baťovej fabriky oponoval, že aký pokrokový vzor môže byť kolchozného hospodárstva, keď tam mláďata obilie ručne cepmi, keď my už dávno mlátime mláťáčkami s parným ponom, oni kosia obilie ručne kosami a my máme konskú kosačku a kupujeme traktor. Keďže nechcel pochopiť význam kolektivizácie, tak ho prinútili sedieť pod dozorom príslušníkov Verejnej bezpečnosti zavretého v kultúrnom dome o hlade a smáde celú noc, ďalší deň až kým telesne a duševne

úplne vyčerpaný na druhý deň večer „dobrovoľne“ podpísal prihlášku do jednotného roľníckeho družstva. Nuž aj na takúto zábavu slúžili kultúrne domy!

Ak by si už niekto nepamätal, tak týmto jediným podpisom odovzdal svoje ťažko, generáciami nadobudnuté rodinné role, svoje hospodárske zvieratá (kone, kravy ošípané, ovce), všetky stroje, vozy, koč v prospech družstva, teda štátu a stal sa doživotným námezným robotníkom na svojom majetku. O tom, akú poberá penziu, hanba i hovoriť!

Osobitnú traumou zažívali príbuzní odsúdených v tzv. politických procesoch, v ktorých sa strana a vláda zbavovala nepohodlných a ťažko prevychovateľných občanov, vo vykonštruovaných súdnych procesoch, často vedených proti „vatikánskym špiónom“ z radov Katolíckej cirkvi. Je dosť typické, že spolu s týmito nespravodlivo odsúdenými sa v jednom lágri často stretli i hlavní pôvodcovia likvidácie náboženského života ako Husák, Novomeský, Žoldoš a ďalší, ktorých zachranou pred zlynčovaním vo väzení bolo ich umiestnenie medzi kňazov. Obete týchto procesov neboli len nespravodlivo odsúdené, ale aj ich príbuzní až do štvrtého kolena, vyhadzovaní z práce, škôl, domov a ich sledovaním príslušníkmi ŠtB. Zvláštna hra sa konala pri udeľovaní „výhod“ pre väzňov, ktorí v rámci rozsudku boli obyčajne zbavení občianskych práv. Boli to listy, balíky a návštevy ako jediné prostriedky pre styk s vonkajším svetom. Boli také nepísané nároky: raz mesačne jeden cenzurovaný list, raz za pol roka balík s určeným obsahom a návšteva raz do roka. Tieto intervaly sa často menili v závislosti od medzinárodnej politickej situácie a nálady bacharov, ale slúžili najmä na udržiavanie „kázne“, lebo pri sebamenšom porušení väzenskej disciplíny, napr. nespĺnení pracovnej normy, prichytení pri sedení cez deň na cele, objavení ceruzky alebo papiera pri filcungoch, rozhovore pri prechádzke sa s obľubou využíval zákaz týchto „výhod“ na sadistické trápenie odsúdených. Podľa ľubovôle veliteľov nápravnovo-výchovného zariadenia sa stanovoval i okruh potenciálnych návštevníkov: spočiatku len rodičia (spravidla nad 70 rokov), neskôr súrodenci, potom švagrovia a celkom nakoniec aj synovci a netere. Títo posledne menovaní zbyčajne si to odniesli v svojom kádrovom profile, pretože okamžite odchádzala na školu alebo zamestnávateľovi informácia z prezencie na vrátnici väznice s údajmi z občianskeho preukazu a skončilo to niekedy až podmieneným vylúčením z vysokej školy - dôvod sa dodatočne vymyslel. Treba popravde povedať, že len vďaka statočnosti niektorých pracovníčiek na dekanáte sa tieto oznámenia strácali a následky minimalizovali.

Pre pamäť uvediem najčastejšie a významnejšie lokality tejto sadistickej hry: Krajský súd v Bratislave (Justičný palác), pražský Pankrác, Ilava, Leopoldov, Mírov na Morave, Jáchymovské uránové bane, Valdice pri Jičine a ďalšie smutne známe destinácie.

Uznávam, že každý má právo na omyl, dokonca i právo zmeniť svoju politickú orientáciu, ale obhajovať zločiny proti ľudskosti a základným ľudským právam by nemal nikto a už vôbec nie kandidát, ktorý by mal byť volený ľuďom.

NORBERT MICHAL BEŇUŠKA

Vladimír Putin v obhajobe anexie Krymu, ešte skôr, než začal vypočítavať bitky, keď ruská krv vsakovala do krymskej pôdy, rozprával o staršom a hlbšom zväzku.

Krym je slovami Putina „miesto starovekého mesta Chersones, kde bol pokrstený svätý Vladimír. Jeho duchovný čin prijatia pravoslávia predurčil celkový základ kultúry, civilizácie a všeľudských hodnôt, ktoré zjednocujú Rusko, Ukrajinu a Bielorusko.“ Putin

PATRICK J. BUCHANAN

Na čej strane je teraz Boh?

oznánil, že Rusko je kresťanskou krajinou.

Táto reč sa odvoláva na decembrové vystúpenie, kde bývalý dôstojník KGB hovoril o Rusku stojacom proti dekadentnému Západu.

„Mnohé euro.atlantické krajiny sa odvrátili o od svojich koreňov, vrátane kresťanských hodnôt. Politika kladie na roveň mnohodesť rodiny a registrované partnerstvá, vieru v o Boha a vieru v satana. To je cesta k úpadku.“

Mala nejaká západná hlava štátu, povedzme B. Obama, niekedy podobnú reč?

Pri obvineniach boľševikov, ktorí darovali Krym Ukrajine, Putin vyhlásil: „Nech ich súdi Boh.“

Čo sa to teda deje?

Po marxizme-leninizme a mŕtvej viere Putin hovorí o novej ideologickej vojne medzi zhýralým svetom západu so Spojenými štátmi na čele a tradicionalistickým svetom Ruska, viest' ktoré je preňho hrdošťou.

V novej vojne ideológií Putin vyhlásil, že Rusko je na strane Boha. Západ je Gomorou.

Západní lídri, ktorí prirovnávajú Putinovu anexiu Krymu k Hitlerovmu anšlusu Rakúska, ktorí ho označujú za KGB zločínca a ktorí ho nazývajú „údajným zlodejom, klamárom a vrahom, čo vládne v Rusku“, ako to urobil Holman Jenkins z Wall Street Journal; veria, že Putinovo tvrdenie o štáti na vyššom morálnom základe, je len blasfémia.

Ale Vladimír Putin vie presne, čo robí, a jeho nové vyhlásenie má starobylú líniu. Bývalý komunista Whittaker Chamber, ktorý odhalil Algera Hissa ako sovietskeho špióna, napísal krátko pred svojou smrťou roku 1964 knihu „Tretí Rím“.

Prvý Rím bol sväté mesto, sídlo kresťanstva, čo padlo do rúk germánskeho vojvodcovi Odoakarovi a jeho barbarom roku 476. Druhým Rímom bol byzantský Konštantínopol, dnešný Istanbul, čo padol pod Turkami roku 1453. Následníkom byzantského mesta je Tretí Rím, posledný Rím starej, zachovanej viery - Moskva.

Putin teda iba pripomína, že Moskva je Božie mesto dnešného sveta a zastáva postoj kontra-reformácie voči novému pohanstvu.

Teda Putin sa zaradil do jedného z najsilnejších prúdov moderného sveta. Nielen vo svojej pozícii vzdoru, ktorú väčšina sveta vidí ako hrádzu voči americkej svetovej he-

gemónii. Nielen v jeho domácej obrane všetkého, čo Rusi stratili v čase rozpadu Sovietskeho zväzu.

Rovnako vstúpil aj do celosvetového odporu voči odpadu prídiacemu zo Západu v podobe hedonistickej sekulárnej a sociálnej revolúcie.

V kultúrnej vojne o budúcnosť ľudstva Putin zapichol zástavu Ruska pevne na stranu tradičného kresťanstva. Jeho posledné prejavy obsahujú ozvenu Jána Pavla II., ktorého Evangelium Vitae roku 1995

ostro kritizovalo Západ za jeho objatie s „kultúrou smrti“.

Čo myslel Ján Pavol II. pod morálnymi zločinmi?

Kapituláciu Západu pred sexuálnou revolúciou ľahkých rozvodov, nekontrolovateľnej promiskuity, pornografie, homosexuality, feminizmu, potratov, homosexuálnych manželstiev, eutanázie, asistovaných samovrážd - nahradenie kresťanských hodnôt hollywoodskymi hodnotami.

Fejtonistka Washington Post Anne Applebaumová napísala, že bola šokovaná, keď v Tbilisi počula vyhlásenie gruzínskeho právnik, že bývalý gruzínsky prozápadný režim M. Saakashviliho „bol LGBT.“

„Bol to okamih, ktorý nám otvoril oči,“ napísala Applebaumová. Strach a nesúhlas s homosexuálnymi manželstvami sa pandemicky šíri po celom svete. V Paríži milión ľudí Morálnej menšiny sa zúčastnilo rozhnovaných protestov.

Maša Gessenová, autorka knihy o Putinovi, napísala, že za posledné dva roky sa „Rusko prerobilo na vodcu protizápadného sveta.“

Ale vojna, ktorá prebieha so Západom, nie je len vojna s raketami. Je to kultúrna, sociálna, morálna vojna, v ktorej má Rusko podľa Putinových slov rolu - „zastaviť úpadok do chaotických temnot a navrátiť sa k pôvodnému stavu“.

Bude to „chaotická temnota“ a „pôvodný stav“ ľudstva predtým, než príde na svet Svetlo?

Uvedený spisovateľ prekvapene čítal v istých sociálne konzervatívnych novinách, že najlepším trendom vo svete roku 2013 bola správa, že Rusko je na čele tých, ktorí obhajujú rodinu.

Roku 2013 Kremľ vydal zákaz homosexuálnej propagandy, zákaz propagácie potratov, zákaz vykonávania potratov po 12 týždni a zákaz svätokrádežných urážok veriacich.

„Zatiaľ čo zvyšok sveta smeruje k pohanskému pohľadu na svet,“ píše Allan Carlson z WCF, „Rusko obraňuje judeo-kresťanské hodnoty. Za sovietskej éry sa západní komunisti obracali za Moskvou. Teraz sa bude v Moskve konať siedmy Svetový kongres rodiny.“

Udá tam Vladimír Putin základný tón?

Kto je v tejto novej ideologickej studenej vojne na Božej strane?

Preklad K. Dž.

Politika nad potraviny i rozum

Je to už klasika. Európska únia znovu raz hojí rany cudzími masťami. Ľahko je robiť dobročinnosť a ľubívú politiku, ak to zaplatia iní. A Únii je to jedno či na to majú, alebo nie!

Ak sa dobre platení úradníci v Bruseli rozhodnú v prospech Ukrajiny a odpustia dovozné clá,

je to ešte pochopiteľné. Veď pomáhať a chrániť treba. Ale ak budú slovenskí úradníci s týmto súhlasiť, tak je to zanedbanie národných záujmov krajiny a ohrozenie potravinovej bezpečnosti štátu. Koho by mali chrániť oni? Rozhodne tých, ktorí ich živí a ktorí sotva živia na „roli dedičnej“. Hovorcovi Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR sa ani nedivím, lebo si počas svojej mladosti nestihol uvedomiť, kde je sever a či východ... Ale aj keď hovorca hovorí, existuje niekto kto by hovoril mal a záujmy rezortu kategoricky, kvalifikovane a odhodlane hájiť! Myslel som si, že doby keď sa rozhodnutia zhora „prijímali bez komentára sú už za nami. Bola to moja naivita? Je pozoruhodné aj vyjadrenie ministra financií SR, že nášmu poľnohospodárstvu to až tak neublíži. Nuž dnes už ani nie. Veď tá povestná posledná kvapka je už na dosah a o chvíľu bude koniec a štát znovu ušetrí, keď zruší jedno ministerstvo, lebo nebude čo riadiť.

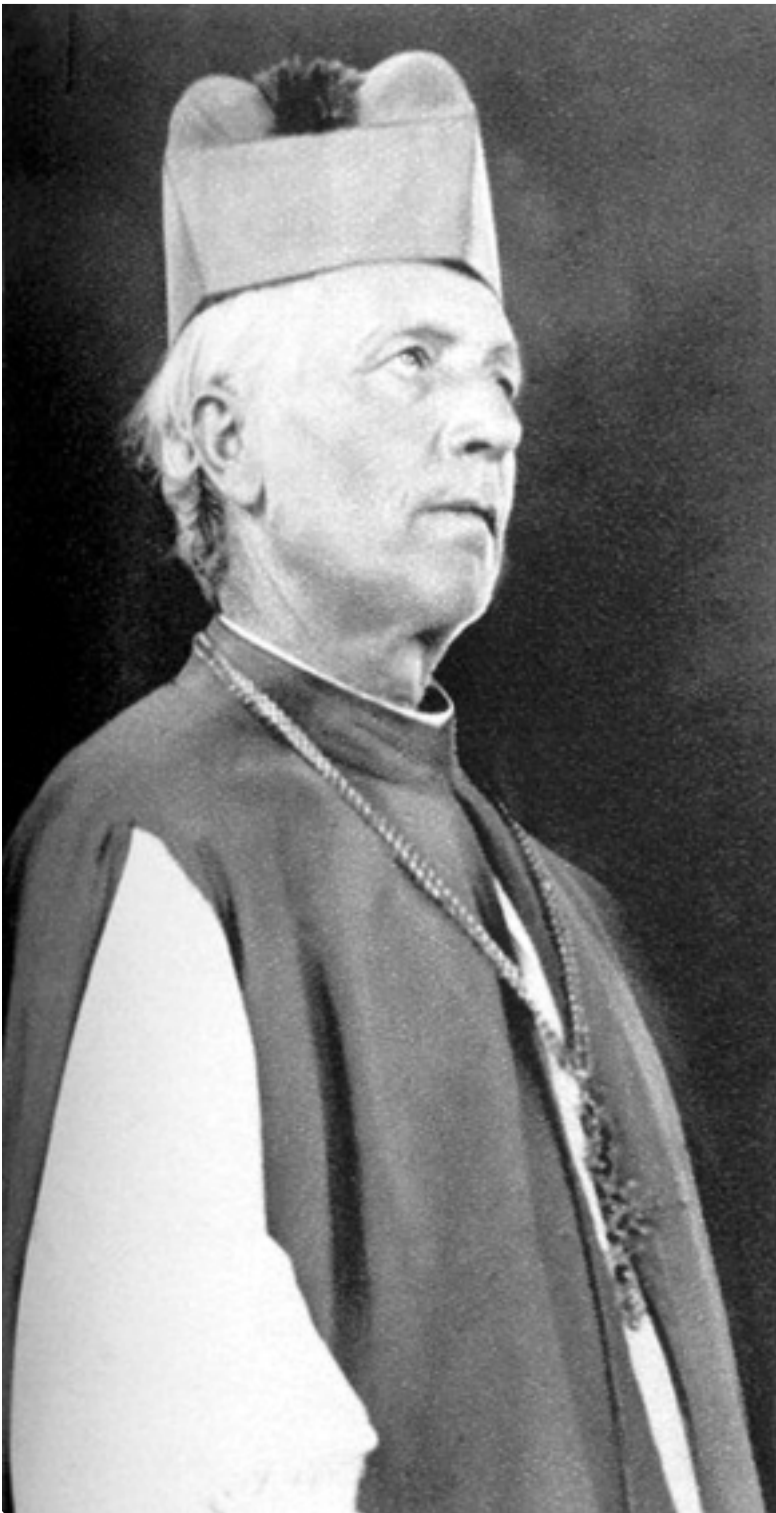
Neviem si predstaviť, že už ani základný pud sebazáchovy v tejto spoločnosti nefunguje!

Ak susediaca krajina disponujúca obrovským prírodným potenciólom dostane zelenú a môže vtrhnúť na chabý domáci trh s potravinami, tak každý súdny národohospodár musí počuť umieračik. Všetci sme už zabudli koľko mnohých podmienok sme museli splniť pred vstupom Slovenska do EÚ, koľkým rôznym mnoho rokov trvajúcim obmedzeniam sme museli čeliť, aby sme neohrozili poľnohospodársku produkciu takých gigantov ako Nemecko, Francúzsko a Veľká Británia. Ale to bola iná politická zostava a to sa dnes neráta. Dnes treba pomôcť jednému gigantovi proti Veľkému medveďovi a získať si zásluhy, tak ponúkame aj to, čo nemáme a berieme i to, čo nepotrebujeme, a nikomu nie je hanba?

Jedna dobrá správa pre občanov, ktorých neživí pôda: potraviny budú - aspoň zatiaľ, ale už nám nebude prekážať to, ako sa tie potraviny budú vyrábať, Ukrajine už EÚ nebude predpisovať, akú výmeru klieťky má mať sliepka, aby znesla to správne vajce, ale čo je horšie ani spôsob hygienickej kontroly pri výrobe citlivých a skaze podliehajúcich potravín a čo už podmienky pri dlhotrvajúcej preprave. Veď to bude lacné a podporíme zdravý rozvoj „chudobnej“ krajiny! Ale toto sa nerobí, neplaťme svoje charitatívne zábery zdravím národa, neobetujeme pracovné príležitosti tým najviac postihnutým a nenechávajme na pospas našu užitočnú prírodu, pôdu a vodu, toto nie je hra na fazuľky, toto je riskantná hra s našou národnou existenciou, podstatou nášho štátu a jeho ťažko nadobudnutou potravinovou bezpečnosťou. Túto našu dobročinnosť tvrdo zaplatíme a nielen peniazmi!

NORBERT M. BEŇUŠKA

Slovenský národ sa môže chváliť slávnou históriou už v prvých storočiach svojej existencie. Keď sa v srdci Európy medzi 8. a 11. storočím tvorili národné spoločenstvá, k tomu podstatne prispievali dva základné faktory: vlastná štátnosť a vlastná cirkevná organizácia. Práve v tomto národotvornom procese vtedajší naši predkovia tvorili pioniersku špičku. Ich iste oveľa staršie Nitrianske kniežatstvo franské historické pramene zaznamenali už roku 827, keď bavorský arcibiskup Adalrád z ďalekého Salzburgu sa unúval prísť do Nitry, aby tam vysvätil murovaný kostol nášho kniežaťa Pribinu. Niečo podobného dosiahli vtedajšie české kmene až o dobré polstoročie neskôr, Poliaci až o viac než celé storočie neskôr, a Maďari až na samom konci 10. storočia.

Podobne to bolo aj s vlastnou cirkevnou organizáciou. Misijným arcibiskupom vtedajších Slovákov sa stal sv. Metod roku v 869 a ich sídelným arcibiskupom-metropolitom v meste Morava (asi dnešné Staré Mesto) v roku 880. Na porovnanie stačí poukázať na to, že Praha dostala biskupstvo, aj to iba podriadené nemeckému arcibiskupovi v Mainzi, v roku 973 a na vlastné arcibiskupstvo musela čakať až do roku 1344. Aj Poliaci dostali arcibiskupstvo okolo roku 1000, teda súčasne, alebo iba niekoľko rokov po Maďaroch. Kresťanská a kultúrna misia svätých bratov Konštantína-Cyrila a Metoda, ktorú si vyžiadali náš kráľ Rastislav (nepresne nazývaný Rastislav) v roku 863, znamenala zača-

tok novej historickej epochy nielen pre Slovákov, ale aj pre značnú časť európskych národov.

Strata štátnej samostatnosti v 11.-12. storočí zastavila onen sľubný vývoj a dala celkom iný smer našim národným dejinám. Iba kresťanská viera, už pevne zakorenená v slovenskej spoločnosti pomohla nám zachovať aj našu národnú identitu. Tá však zákonito „kul’hala“ ako chodza človeka, ktorý stratil jednu nohu. Až pod vplyvom európskeho hnutia „oživenia národov“ v 19. storočí naši poprední muži obnovili proces rastu národného povedomia a pripravili cestu k opätovnému získaniu vlastnej štátnej organizácie. Jedným z najdôležitejších a najúspešnejších verejných činiteľov obnovy slovenskej štátnosti v 20. storočí bol katolícky kňaz, ružomberský farár, od roku 1924 pápežský komorník a od roku 1927 infulovaný pápežský protonotár, ktorým zriedkavým čestným titulom ho vyznamenal pápež Pius XI., keď pražská vláda nepripustila jeho vymenovanie za biskupa. Popri týchto cirkevných hodnostiach bol aj predsedom Slovenskej ľudovej strany, poslancom Národného zhromaždenia v Prahe, dlhoročným predsedom Spolku sv. Vojtecha a zastával celý rad iných verejných funkcií.

Andrej Hlinka sa narodil 27. septembra 1864 v Černovej pri Ružomberku. Pochádzal z chudobnej rodiny. Poznal ťažkú sociálnu a kultúrnu situáciu nášho ľudu, a preto sa ako kňaz venoval jeho povzneseniu.

To mu však vynieslo najprv nepochopenie, neskôr aj prenasledovanie cirkevnými trestami zo strany jeho neslovenského biskupa, ktorým vtedy bol gróf Sándor Párvy de Kis-konya (1848 - 1919). No Hlinka mal nevšednú odvahu dovoliť sa spravodlivosti až v Ríme, kde pápež sv. Pius X. uznal jeho nevinnosť a oslobodil ho od cirkevného trestu. Stal sa vedúcou osobnosťou slovenského boja za uznanie osobitosti Slovákov ako plnoprávneho národa, aj keď iba krátko pred smrťou uvidel záblesk realizácie týchto národných túžob. Zomrel totiž 16. augusta 1938. Hlinku si uctil a miloval nielen slovenský národ, ale aj najväčšia časť obyvateľov Slovenska a ešte väčšia časť Slovákov roztrúsených

najavo, keď v pamätnom procese ružomberskom roku 1906 za svojich obhájcov si zvolil židovských advokátov Dr. Izidora Bihellera a Dr. Bernáta Hillera. A keď roku 1909 Ružomberčania poslali panovníkovi žiadosť, aby v Segedíne uväznený Hlinka bol oslobodený - na žiadosti boli i podpisy všetkých ružomberských Židov. (...) Keď sa skloníme i my pred pamiatkou tohto muža a zúčastníme sa na smútku slovenského národa, dávame tým česť jeho statočnému zmýšľaniu, ktoré voči nám preukázal.“

Krátko po dosiahnutí štátnej suverenity, 23. apríla 1939 Slovenský snem ho uctil schválením zákona č. 83/1939: „Andrej Hlinka sa zaslúžil o slovenský národ.“ Tento zákon,

slovenskou kresťanskou vládou. To sa musí presvedčivo prejavovať na jeho zákonodarstve a na jeho vnútornej i medzinárodnej politike, a musia byť o tom súhlasne presvedčení všetci traja nositelia tajomstva.

Situácia sa však zmenila novým, dnes už bezpečne zisteným faktom. V krypte pod katedrálou sv. Martina v Bratislave sa našla truhla, do ktorej bolo uložené telo Andreja Hlinku a v ktorej bolo v roku 1944 prevezené do Bratislavy. Počas veľkých reštauračných prác, ktoré sa v roku 2003 konali v tom katedrálnom chráme, mal som možnosť tú truhlu dôkladne poprezeráť, zmerať všetky podrobnosti a porovnať s fotografickou dokumentáciou v mojom archíve. Navyše som na nej zistil do-

K jubilejnému roku Andreja Hlinku

po šírom svete, najmä v Amerike, ako Otca národa. Poznali a obdivovali ho aj významní európski štátnici a komentátori medzinárodného politického diania.

Rakúsky univerzitný profesor a diplomat Otto Forst de Battaglia krátko po Hlinkovej smrti publikoval v belgickom katolíckom časopise „La Revue Catholique des Idées et des Faits“, ktorý vychádzal v Bruseli, obsiahly nekrológ, ktorý sa začínal slovami: „Kňaz Andrej Hlinka, tak ako Mojžiš, odišiel do večnosti práve v čase, keď národ, ktorého bol ucteným vodcom, sa chystá zmocniť prisľúbenej zeme.“ Na vyše troch stranách veľkého formátu predstavil stručný životobeh Andreja Hlinku, ktorý zakončil hodnotením: „Z jeho ducha vyšla tá obdivuhodná spoločenská a politická organizácia, ktorú animuje Ľudová strana. Hlinkovi treba ďakovať za nezmený mravný pokrok, ktorý Slováci urobili v poslednom polstoročí. Jemu, ktorý nebol žiadnym umelcom, ani spisovateľom, patrí vďaka ako najhlbšiemu pôvodcovi za ten obdivuhodný rozvoj slovenskej poézie a prózy, ktorý vytvorili spisovatelia hlinkovského charakteru, ako Hlbina, Gašpar alebo Milo Urban. ... Trúchliaci národ oplakáva v Andrejovi Hlinkovi vodcu, ktorý ho vyslobodil z otroctva a doviedol do zasľúbenej zeme, v mene Pánovom.“

Aj bratislavské „Židovské noviny“ už 19. augusta 1938 písali: „Slovenský národ má veľkého mŕtveho. Oplakáva svojho syna, ktorý hlboko zaryl svoje meno do slovenských dejín. (...) Ani my Židia nemôžeme ostať stranou. Jeho verejná činnosť zasiahla i do našich radov a zavadila nám príčinu určiť svoj postoj k nemu. Roky svojej mladosti strávil v Ružomberku v ovzduší, ktoré vzdor rôznemu politickému rozvrstveniu spojilo spoločensky všetkých ľudí dobrej vôle, kresťanov i Židov. Styk bol medzi ním a Židmi úprimný a srdečný. Čtil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášanlivosť. Jeho bystrý zrak poznal duševné hodnoty ružomberskej židovskej inteligencie, s ktorou sa rád stykal. Svoju dôveru okázala dal

vtesaný do mramorovej tabule, zdoobil zasadaciú sieň Slovenského snemu do roku 1945. Z príležitosti 5. výročia Hlinkovej smrti 16. augusta 1943 vatikánsky denník L'Osservatore Romano napísal, že Andrej Hlinka, „pravý apoštol Kristov, ponížený syn Katolíckej cirkvi a veľký národný hrdina ostáva večne živý a prítomný vo svojom národe, vernom jeho programu: Všetko pre Boha a pre národ!“

Obnovenú štátnosť Slovákov však zmietla vojnová metelica, ktorá sa prevládala na Slovensko v rokoch 1944-1945. Roduverní štátni činitelia predvídali, že bolševická záplava bude prenasledovať Cirkev a mohla by sa pomstiť aj na telesných pozostatkoch Otca národa. Preto včas previezli truhlu s Hlinkovým telom a uložili ju na bezpečnom mieste. Bolo to veľmi obozretné opatrenie, lebo ako všetci vieme, nepriatelia slovenského národa a Katolíckej cirkvi 27. septembra 1944 - teda v deň, keď by sa bol Hlinka dožil 80 rokov života - bombardovaním rozmetali Hlinkovo mauzóleum v Ružomberku. Mohlo sa rekonštruovať až v roku 1990.

Doposiaľ mnohých z nás trápi otázka: Kde boli uložené telesné pozostatky Andreja Hlinku? Na túto otázku môžem bezpečne odpovedať, že Hlinkovo telo bolo uložené v Bratislave. Ale nie v kostole, ani na cintoríne, lež na takom nenápadnom mieste, na ktoré by veľmi ťažko mohli prísť tí, čo by ho chceli profanizovať alebo zničiť.

Preto ma nepresvedčili rozličné chýry, ktoré kolovali do roku 1990 o mieste uloženia Hlinkovho tela. Vládny činiteľ, ktorý viedol operáciu záchranu Hlinkovej truhly z mauzólea v Ružomberku a dnes už nežije - bol to podpredseda vlády a minister národnej obrany SR Štefan Haššík (1898 - 1985) zasvätil do toho iba tri osoby. Tieto museli odprisahať najprisnejšie tajomstvo, do ktorého po smrti jedného z nich zasvätia vždy zase iba jednu osobu. Táto prisaha ich zaväzuje neprezradiť tajomstvo až dotiaľ, kým Slovensko nebude mať svoj suverénny a nezávislý štát, spravovaný slovenským kresťanským parlamentom a

posiaľ nepovšimnutý malinký kovový štítok s adresou pražskej firmy, ktorá tú kovovú truhlu zhotovila. Zhoda adresy firmy s adresou účtu, na ktorú mesto Ružomberok podľnosť za vyhotovenie truhly vyplátilo, poskytla argument, ktorý vylučuje akúkoľvek ďalšiu pochybnosť. Preto som mohol fundovane vyhlásiť, že je to skutočne pravá truhla Andreja Hlinku. Na základe tohto zistenia mesto Ružomberok dosiahlo prevezenie truhly, jej reštaurovanie a uloženie v Mauzóleu v blízkosti farského kostola, v ktorom Andrej Hlinka až do smrti vykonával svoju kňazskú službu.

Otázkou ostáva, ako sa tá truhla dostala na to miesto, ktoré nie je miestom jej pôvodného uloženia v Bratislave, a hlavne kde sa nachádzajú teraz telesné pozostatky Otca národa. Je tu viacero možností, ktoré sa dajú vyvodit' z doteraz zistených faktov. Niektoré z týchto možností už boli kompetentnou cirkevnou autoritou preverené a dokázali sa nereálne. Ďalšie sa budú postupne preverovať, a tak môžeme dúfať, že sa v dohľadnom čase vzácna cirkevná i národná relikvia nájde a bude uložená na dôstojné miesto, aké jej patrí.

Je však na zamyslenie fakt, ktorým sa dejiny Slovákov odlišujú od všetkých kultúrnych národov. Sme jediným národom v Európe, ktorý si nedokázal zachovať a uctiť hroby významných osobností svojich dejín. My jediní nevieme, kde bol pochovaný Pribina, ani Rastislav, ani kňaz - záchranca vtedajšej štátnosti Slavomír, ani náš prvý arcibiskup-metropolita sv. Metod, ani ním určený nástupca biskup Gorazd, ale ani slávny kráľ Svätopluk I. Veľký z našej dávnej minulosti. A podobne nevieme z našich najnovších dejín, kde je pochovaný Andrej Hlinka, a do nedávna sme nemali istotu ani o tom, kde bol pochovaný kňaz - prezident Slovenskej republiky Jozef Tiso. Lebo „Všetci títo si získali slávu v dejinách svojho národa a už za ich života sa im dostalo pochvaly“ a „Chváliť nám patrí slávnych mužov, svojich otcov podľa ich činov, svojou odvekou veľkodušnosťou.“ (Sir, 44, 7 a 44, 1)

MILAN S. ĎURICA

Dňa 30. októbra 1918 zástupcovia slovenskej inteligencie, reprezentanti generácie našich prastarých rodičov, v Turčianskom Svätom Martine rozhodli, že manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo a dali im zbohom. Boli izolovaní, ustráchaní, mali obavy, čo bude po zániku tisícročného uhorského kráľovstva nasledovať. No z hľadiska histórie svojim krokom prispeli k záchrane národa pred postupujúcou maďarizáciou a udupávaním Slovákov. Vďaka Bohu.

Dňa 14. marca 1939 sa poslanci Snemu Slovenskej krajiny, zástupcovia generácie našich starých rodičov rozhodli, že chcú mať Slovensko ako samostatný štát. Stalo sa tak pod politickým tlakom, v situácii, ktorá vyžadovala rýchle rozhodovanie, kde nebol čas na mlátenie prázdnej slamy, ako to vidíme u rôznych „analytikov“ dnes. Poslanci mali obavy, čo bude po zániku dvadsaťročného štátu nasledovať, či samostatné Slovensko prežije. No z hľadiska histórie svojim krokom prispeli k záchrane národa. Ich krok bol legitímny, a čo je dôležité, štát sa zrodil bez krviprelievania, bez bojov, tak typických pre vznik iných štátov. Vďaka Bohu.

V januári roku 1993 naša generácia zažila to, čo bolo od roku 1945 nepredstaviteľné. Zažila naplnenie idey samostatnosti, ktorú čsl. bezpečnosť desaťročia prenasledovala raz ako „separatizmus“, potom „ľudáctvo“ či „buržoázny nacionalizmus“, a za čo čsl. súdy dávali doživotia, a o ktorej sa Slováci báli hovoriť aj v súkromí. Zažili sme obnovenie slovenskej štátnosti, teda stavu, keď je Slovensko znova subjektom medzinárodného práva. Stalo sa tak bez krviprelievania a bojov. Vďaka Bohu.

Napriek tomu sa predstavitelia druhej SR od začiatku tvári, že tá prvá ani neexistovala. A ak jestvovala, nemá nič spoločné s tou dnešnou. Chráň Boh. Akoby tá prvá ležala na Balkáne či v strednej Ázii a žil v nej nejaký iný národ. Takýto postoj je podobný vzdoru pubertálneho chlapca, ktorý, súc nahnevany na svojich rodičov presvedča kamarátov, že on je predsa najmúdrejší, od svojej rodiny sa dištancuje, nepatrí k nej, iba ak podľa mena. Súdny človek sa nad tým pousmeje. Bohužiaľ!

Ako sa teda dnes, ako slobodní občania druhej SR, máme dívať na 14. marec?

Z hľadiska filozofického bol naplnením samourčovacieho práva národa. Rozhodnutie poslancov nebolo negativistické; namierené proti niekomu či

niečomu. Naopak, bolo pozitívnym krokom zástupcov malého národa, ohľásením toho, že Slováci sú tu a berú si právo žiť pod vlastnou strechou. Na to mali asi také právo, ako má mladá rodina právo osamostatniť sa z rodičovského či súrodeneckého domu. Príbuzným sa to nemusí páčiť, ale to je všetko.

Z hľadiska vtedajšej situácie a hroziacich scenárov v strednej Európe bol 14. marec aj aktom záchrany, alebo presnejšie, vynutím sa najhoršiemu, čo vtedy hrozilo - rozdeleniu zvyšku Slovenska medzi Maďarsko a Poľsko, prípadne sklznutiu do koloniálnej formy protektorátu spolu s Čechmi a Moravanmi. (Pripomeňme tu len, že už v novembri 1938 Maďarsko pripravilo Slo-

propagandou zastretý, vytesnený z pamäte. Akousi teóriou „o zrade“ ČSR zo strany Slovákov, o ich tendencii k „separatizmu“, čo pochopiteľne pražská politika - za asistencie horlivých pomocníkov zo Slovenska - využívala a zneužívala na odbúravanie právomocí slovenských orgánov v povojnovej ČSR, a na celkové „šróbovanie“ pomerov.

Slovenskí politici v roku 1992 sa báli tiež. Jedni boli proti štátnosti úplne, tí čo boli za, sa obávali to nahlas povedať. Nemali už také sebavedomie, historické a národné povedomie, ako ich predchodcovia v marci 1939 či v októbri 1918. Vyše 40 rokov neslobody a internacionálnej, či československej ideológie, spravilo svoje. Už vopred túpli, čo na ich kroky povie Európa,

Prepáčte, že sme si dovolili vytvoriť štát a nenechali sa pohltiť susedmi

Prednáška Martina Lacka na spomienkovej akadémii 'S úctou k dejinám' v Bratislave dňa 13. marca 2014

vensko o 1/5 územia a robilo si záľusk - v spolupráci s Poľskom - na ďalšie územia i vytvorenie spoločnej hranice.

Po tretie, vznik Slovenského štátu (od júla 1939 SR) bol výrazne pozitívnu historickou skúsenosťou. Ukázal totiž, že Slováci si dokážu vytvoriť a riadiť svoj štát. A to aj napriek predošlej negativistickej propagande zo strany Budapešti či Prahy. Praha 20 rokov tvrdila, že na Slovákov dopláca; Horthy zas po vyhlásení samostatnosti odkázal Tisovi, že ich prídu Slováci kolenačky prosiť, aby boli prijatí do Maďarska, lebo sa hospodársky neudržia. Udržali sa. Že sa tak stalo bez náležitej prípravy, bez praktickej skúsenosti s riadením vlastného štátu do vtedy, je o to obdivuhodnejšie.

Práve posledné dva aspekty, aspekt záchrany a pozitívna skúsenosť, že totiž „na Slovensku sa stal Slovák pánom“, utkveli v pamäti ľudí najviac. Na druhej strane, práve tento aspekt mal byť čsl.

čo Brusel, čo Praha, čo napíšu v novinách. Báli, aby na nich nepadol povestný Damoklov meč, obvinenie z „rozbitia“ Československa. Preto sa zdráhali vyhlásiť samostatnosť a pristúpili na rozdelenie Československa v tesnej spolupráci s českou stranou, priam vo forme chirurgickej operácie, na uskutočnenie ktorej si navyše vyžiadali súhlas ďalších štátov.

Možno práve v tomto opatrníckom prístupe boli zakódované gény neskoršieho vývoja, ktorého plody trpkopociťujeme najmä dnes.

Na rozdiel od prvej SR tá druhá explicitne nadviazala na historické tradície Československa. Štátu, kde Slováci vyspeli, no kde nikdy neboli rovnocenným partnerom; štátu, ktorý popieral ich samourčovacie právo. Neboli ujasnené základné princípy druhej SR, či ide o národný, alebo občiansky princíp. Nebola žiadna štátna doktrína. Politické garnitúry rezignovali na udržanie národne orientovaných médií. Nekládli dôraz na

národnú výchovu mládeže. Vznik nového štátu neznal nič pre štátom platené historické a pamäťové inštitúcie. Nebol politický záujem, neprišla štátna objednávka na výskum dejín štátnosti. Nevznikla, žiadna inštitúcia, či autorský kolektív, ktorý by mapoval cestu Slovákov k samostatnosti. Pritom, ohromné množstvo ľudí tu bolo po roku 1945 postihnutých len pre svoje slovenské presvedčenie a činnosť. Kto a kedy zmapuje ich osudy, borbu, utrpenie?! Kto ich kedy verejne vyzdvihne, ocení? Vlajku boja za samostatné Slovensko najrozhodnejšie niesol slovenský exil a doma pamätníci prvej SR. Pre ľudí, ktorí zažili rozlet národného života v prvej SR, neprichádzalo totiž do úvahy

tom, že práve tu sa ustanovil historicky prvý slovenský zákonodarný orgán, slovenský snem?

Možno práve naše nízke národné i občianske povedomie, zanedbaná štátna politika v národných veciach majú za následok i to, že národné sily nemajú dnes jedno mienkotvorné médium, jednu dôstojnú budovu v hlavnom meste, kde by mohli schádzať; že tu nie sú dnes žiadni štátni politici, žiadni funkcionári, že ne-nájdeme jediného biskupa, ktorý by bol ochotný slúžiť sv. omšu na počet okrúhleho výročia štátnosti. Atmosféra strachu a poníženia sa rozprestrela na slovenskú krajinu...

V mnohých smeroch dnes žijeme v prevrátených pomeroch, aké sme si pred pár rokmi nevedeli ani len predstaviť. Rozpadá sa systém medzinárodného práva, garancie hraníc. Z médií, poslov informovanosti, sa stali nástroje nevidanej manipulácie. Po ekonomickej stránke sme polokolóniou cudzieho kapitálu. Prišli sme o potravinovú sebestačnosť. Po výpredaji pôdy máme v mene akejsi európskej integrácie či tolerance poprieť i svoje tradície, morálne hodnoty, ba zdravý rozum. Musíme robiť petície a bojovať o také veci, ako je uznávanie rodiny. Už našim deťom vnucujú úchylnosť najhrubšieho zma, na piedestál stavajú zvrátené vzťahy. A najmä sa musíme obávať, či vôbec budeme môcť zajtra povedať, že biele je biele a čierne čierne, že mama je mama a otec je otec...

Zápas o dejiny je iba súčasťou tohto zápasu. Manipulátori nám chcú vnútiť, že Slováci samostatnosť nikdy nepožadovali, že im bola cudzia. A ak ju raz mali, mali by sa za ňu hanbiť, dištancovať, ospravedlňovať. Vytrvale, neustále, a až do krajnosti, do odpadnutia. Na to demagogicky zneužívajú aj inú tému, tragédiu židovskej komunity. Je to scenár ponižovania a deptania národného i ľudského povedomia, aký nemá obdobu v žiadnom inom štáte bývalého východného bloku. Že sa to deje po obnove slovenskej štátnosti, v druhej SR, a za aktívnej pomoci štátom platených historikov, novinárov či redaktorov, je len trpkým paradoxom. Nuž teda, ospravedlňme sa aj dnes, že naši predkovia si dovolili vytvoriť štát a nenechali sa radšej pohltiť susedmi.

Organizátori podujatia zvolili výstižný názov - S úctou k dejinám. Ak budeme k dejinám pristupovať ozaj s úctou, nepochybujem, že raz sa i prvá slovenská štátnosť dôstojne včlenení do pamäti národa. No okrem úcty na to bude treba ešte jedno - odvahu.

Pod týmto názvom sa 13. marca 2014 v Dome kultúry Ružinov uskutočnilo hudobno-slovné pásmo s odbornou prednáškou, ktoré pri príležitosti 75. výročia vzniku 1. Slovenskej republiky usporiadala Matica slovenská v spolupráci so Spoločnosťou Andreja Hlinku a Slovenskými vlasteneckými spolkami.

Prvá Slovenská republika napriek dvom desaťročiam druhej samostatnej slovenskej štátnosti doteraz nebola nezávislými odborníkmi objektívne zhodnotená, žiadna slovenská vláda od roku 1993 neprejavila záujem o pravdivé a objektívne poznanie tejto etapy našich novodobých dejín. (A nielen tejto...) Je však potrebné povedať, že tí, ktorí v prvej Slovenskej republike žili, hovoria o nej s úctou a láskou. Sú to už kmeťovia, ich život sa niesol v znamení odkazu „Za Boha život, za národ slobodu“ a mnohí z nás doteraz čerpajú z ich hlboké lásky k Bohu a k vlasti. Žiaľ, veľká časť prvorepublikovej slovenskej inteligencie bola po roku 1945 zlikvidovaná, tí, ktorí neodišli do emigrácie, boli prenasledovaní, väznení, obratí o majetok i ľudskú dôstojnosť. Za svoju vernosť pravde zaplatili krutú daň.

Napriek oficiálnej propagande či ignorovaniu predsa len jestvujú svetielka, ktoré postupne vytlačujú tmu našej národnej a štátnej nevedomosti. A uvedená spomienková slávnosť je jedným z nich.

Slávnostný program začal našou štátnou hymnou. Pán Jozef Šimonovič, prvý podpredseda Matice slovenskej, jeden z organizátorov a súčasne i moderátor, v úvodnom prihovore vyzdvihol význam 14. marca aj pre našu súčasnú štátnosť: bez

S úctou k dejinám

14. marca 1939 by nebol možný 1. január 1993. Potom privítal Ing. Dušana Pekára, starostu MČ Bratislava-Ružinov, zástupcov miestnych samospráv Bratislavského kraja, funkcionárov Matice slovenskej, všetkých prítomných a odovzdal slovo historikovi Dr. Martinovi Lackovi. Dr. Lacko vo svojej prednáške odôvodnil nevyhnutnosť vzniku 1. Slovenskej republiky a pripomenul slová jedného z najvýznamnejších slovenských historikov Dr. Deáka, že vznik Slovenského štátu a Poľska v našom priestore. Poukázal tiež na diametrálne odlišný prístup politickej reprezentácie 1. a 2. Slovenskej republiky k vlastnej štátnosti, na významný podiel slovenského exilu na vznik samostatného Slovenska a na trpké paradoxy našej súčasnej štátnosti. Účastníci svoj súhlas s prednáškou vyjadrili dlhým potleskom.

Po pôsobivom hudobnom vstupe mužského speváckeho zboru Rodostrom pán Jozef Šimonovič prečítal esej Mariána Tkáča Keby všetko bolo inak, ktorá bola uverejnená 16. mája 2007 v Literárnom týždenníku č. 19 - 20. Zamýšľal sa v nej nad vývojom situácie na Slovensku, ak by Slovenský snem 14. marca 1939 nevyhlásil samostatnosť.

Slávnostnú a dôstojnú atmosféru výberom básní a svojim nezabudnuteľným recitačným ume- ním umocnila pani Eva Kristinová, ktorá pred-

niesla básne dvoch veľikánov slovenskej poézie: básň Rudolfa Dilonga Výzva a básň Valentína Beniaka Slovenská modlitba.

V nasledujúcom prihovore Jána Liteckého Švedu, ktorý nazval Tri marcové zastavenia, hneď v úvode zaznela veľmi múdra a pravdivá myšlienka, že pripomínať si významné dni v živote národa je nielen slušnosť voči predkom, ale i povinnosť voči potomkom a 14. marec k takým dňom bezpochyby patrí. Pretože prezentácia slovenskej histórie a postojev je v masmédiách skreslená a najmä 14. marec vyvoláva veľa konfliktného rozruchu, autor svoj príspevok založil na dvoch apológiách a jednom symbole. Prvá apológia, ktorú nazval obrana slabého človeka, obhajuje právo Slovákov na svoju vlastnú cestu vyplývajúcu z vlastných historických skúseností na základe prirodzeného vývoja v súlade s mravným a duchovným formovaním sa osôb v národe a skrze národ. Druhá - obrana omylného človeka - reaguje na to, že nám je neustále vštepovaná „lož povinnej nevinnosti“ - Slováci musia byť absolútne nepoškvrnení, lebo ináč nemajú na svoj štát nárok. Je to jeden z najzákernejších trikov, ako zaviesť kolektívnu sebena- návist ako novú formu národného povedomia a postupne vymazať Slovákov z dejín a z mapy. Pýta sa: „Hanbíme sa za svojich otcov? Hanbíme sa za svoje matky, dedov? Za to, že tam, kde ich matka

priviedla na svet, vzdorovali ťažkému osudu najlepšie ako vedeli? Kto sme teda potom? Nejaká svoloč z ulice?“ Namiesto odpovede pripomína výrok Solón: „Nehovor spravodlivejšie ako tvoji rodičia.“ A Ján Litecký Šveda svoje zamyslenie zakončil symbolicky: 2. Slovenská republika je prirodzeným a právoplatným potomkom 14. marca 1939. Marec bol v antike prvým mesiacom roku, pre nás je marec prvým mesiacom nášho novodobého úsvitu: „V marci sme začali púť, aby sme sa aj my zúčastnili na budovaní Európy a dali osobitnú, kultúrnu a duchovnú pečatť tomuto kúsku zeme. Vyšli sme na cestu, ktorej zákutia, zármutky či radostné naplnenia zďaleka nevieme predpovedať. Čo však vieme, je, že vzhľadom na našu veľkosť a silu to bude cesta ťažká a zložitá. A aj keď nebude viesť stále len napred a veľmi často ani svorne, tento mesiac nám musí vždy pripomenúť to najdôležitejšie, že máme byť - verní sebe“.

Hymnická pieseň Hoj, vlast! moja v podaní speváckeho zboru Rodostrom bola bodkou za umeleckou časťou programu.

Na dokreslenie situácie v 1. Slovenskej republike pán Jozef Šimonovič ešte prečítal úryvky z knihy G. Husáka Pomery v Slovenskom štáte, ktoré sú svedectvom o hospodárskom živote na Slovensku, o sile slovenskej koruny a o predpokladoch konkurencieschopnosti voči ostatným ekonomikám.

Zavŕšením spomienkovej slávnosti bola ďakovná svätá omša, ktorá sa konala v ružinovskom kostole sv. Vincenta de Paul.

Leszek Kołakowski (1927-2009)

Prestali ste vo mňa veriť, samozrejme, viem o tom. Viem o tom, a je mi to ľahostajné. Či už vo mňa veríte, či nie, to nie je moja vec - je to vec vaša, len a len vaša. Rozumiete, páni? Je mi to bezhranične ľahostajné, absolútne, alebo, ak ma to časom zaujme, tak len tak, ako občas bádateľovu myseľ privábia rôzne kuriozity prírody. Len myseľ - hovorím, lebo pre všetko, čo činím, pre všetko, čo zakúšam, táto vec nemá význam, ani ten najmenší význam. Nie, moju samolúbosť nehráži, že mi odopierate existenciu, pretože vo mne niet samolúbosti, nechcem vyzerat' vo vašich očiach lepšie, než som, ani dokonca taký, aký som, lebo ja chcem byť tým, čo som - a nič viac. Vaša neviera nenarúša žiadnu z mojich túžob, lebo všetky moje túžby sú splnené. Nezáleží mi na tom, aby ste uznali moju existenciu, záleží mi na tom, aby dielo skazy neoslablo. A viera či neviera v moje bytie nemá nijaký vplyv na rozsah mojej ťažkej práce.

Občas ma príčiny tejto neviery nútia premýšľať - no, iba tak, zvyčajne táto záležitosť upúta môj zrak, sledujem váš žalostný skepticizmus, ako vy sledujete pavúka ležúceho po stene. Zaráža ma tá ľahkosť, s akou ste opustili svoju vieru, zaráža ma aj to, že ak postupuje neviera, ja som ten prvý, kto jej padá za obeť. „Padám za obeť“ - to sa len tak vraví, ak sa chceme pôvabne vyjadriť, ale vskutočnosti nie som žiadna obeť a nepadám, samozrejme, že nepadám. Neviera sa však začína odo mňa. Najľahšie je zrieknuť sa diabla. Potom prichádzajú na rad anjeli, potom Trojica, potom Boh... Akoby bol diabol najkrehkejšou čiastočkou vašej predstavivosti, najčerstvejšou a najslabšie upevnenou korisťou,

LESZEK KOŁAKOWSKI

Stenografický záznam z diablovej metafyzickej tlačovej konferencie vo Varšave dňa 20. 12. 1963

najmladším tkanivom vašej viery, a možno proutou vrstvičkou, za ktorú sa najväčšmi hanbíte, vrstvičkou, čo vám nie je príjemná a o ktorej sa neradi zmieňujete a neradi na ňu pamätáte. Ale vidím, že tí, čo veria, čo horľavo veria, so zápalom, občas až zúrivo, dokonca aj tí diabla vo svojej viere opomínajú, prestali o ňom hovoriť, neisto odvracajú zrak, keď ich oslovíte, mlčia, sami nevedia, či ho naočisto opustili alebo či ešte akási bunka ich duše cíti jeho prítomnosť, a ak ho cíti, aj to čoraz slabšie, bunka pomaly vyhasína, odumiera, zmenšuje sa, chladne a diabol upadá do zabudnutia. Nedbám.

Navštevujem občas kostoly, počúvam kázne, pozorne počúvam, bez úsmevu, pokojne. Zriedka, čoraz menej sa stáva, aby nejaký kazateľ, hoci čo i len úbohý dedinský farár, pamätal na mňa na kazateľnici. Ani na kazateľnici, ani v spovednici, ani nikde inde.

A viete prečo? Hanbia sa! Áno, celkom obyčajne sa hanbia. Tmár, povedia, prostáček, verí v rozprávky, nekráča s duchom doby, ktorý predsa Cirkev nemôže opomínať. Nemôže? Áno, vravia teológovia, Cirkev kráča s duchom doby, neraz ho predbieha, smelo napreduje, nebojí sa novôt - ale, dodávajú, len čo sa formy týka, len v jazyku, len vo vonkajšom šate, ale nie v mystickom jadre, nie v otázkach viery, či v úcte k Bohu. Teda ako, páni teológovia? A čo ja, ak sa smiem takto pripomenúť, hoci, ako vravím, tá vec je mi sama o sebe celkom ľahostajná. Kdeže ste nechali viac miesta pre padlého anjela? Alebo patrím už iba do slovnej zásoby ako akýsi bezvýznamný ozdobný výraz, čo možno vymeniť z nedele na pondelok ako kravatu? Vari je satan už len rétorickou figúrou, loquendi modus, façon de parler? Vari je len prostriedkom na podnietenie ľar-

bavej predstavivosti veriacich, ktorý sa dá hociakedy nahradiť niečím iným? Alebo je, páni, plnou skutočnosťou - nepopierateľnou, uznanou tradíciou, zjavenou v Písme, popisovanou Cirkvou už dve tisícročia, hmatateľnou, citelnou, reálnou? Prečo sa mi vyhýbate, páni! Vari sa bojíte úškrnkov neznabohov, bojíte sa, že vás v kabaretoch obrátia na posmech? Odkedy sa viera ľaká úškľabkov pohanov a heretikov? Na akú cestu ste sa to dali? Ak sa zo strachu pred posmechom budete vzdávať základov svojej viery, pri čom skončíte? Ak dnes diabol, tak zajtra vášmu strachu nepochybne padne za obeť Boh. Páni, nechali ste sa opantať bôžikom modernizmu, ktorý sa bojí najzákladnejších otázok a zatajuje pred vami samotnú možnosť ich existencie. Nehovorím to pre svoj vlastný pôžitok - čo ma je do toho! - hovorím k vám a pre vás, akoby som na-

chvíľu zabudol na svoje vlastné poslanie a dokonca na svoju povinnosť šírenia bludov. Netvrdím to len ja. Ešte sa tu i tam nájde nejaký mních alebo kaplán, čo sa mohutným hlasom zúfalo domáha práve diabla, vyzýva k viere, pranie ruje úpadok Cirkvi, pripomína najsvätejšiu tradíciu. Ale kto ho počúva? A koľkože ich je, týchto hlasov volajúcich na púšti? Cirkev ohluchla, beží o preteky so svojou dobou, chce byť moderná, pokroková, hygienická, funkčná, flexibilná, vycvičená, rázna, motorizovaná, rádiofonizovaná, vedecká, čistá, energická. Keby mi ozaj záležalo na vašom osude, páni, ó, ako by som vám ukazoval vašu biedu, vaše poľutovaniahodné úsilie držať krok s dobou, ktorá vás i tak vždy predbieha o tisíc míľ. Šport, televízia, filmové plátna, banky, tlač, voľby, urbanizácia, priemysel - aj vy chcete ovládať tento svet? Ba čo to vravím - ovládať! - vy sa mu chcete zapáčiť? V takomto svete chcete byť moderní, zriecť sa „rozprávok“, kráčať na čele ľudstva, čo vdychuje atómový prach do pľúc sčernetých dymom cigariet a výfukových plynov? A čoho sa musíte zriecť, aby ste dosiahli uznanie na tomto svete? Diabla? Prosto len diabla? A vám sa zdá, že sa tým vaše ústupky

skončia? Páni! Prestali ste sa báť neviery, prestali ste báť herézy, nedesí vás diabol a teda nedesí vás Boh, len z jedného máte strach - aby vás nik nenazval spiatocníkmi, nepotupil stredovekom, aby sa nik pohrdavo nevysmial vašej nedomodernosti, nedokázal, že ste nehygienickí, nemoderní, nevyšportovaní, nevedeckí, nebohatí, nepriemyselní. Z toho, z toho jediného máte strach, na obranu pred touto jedinou výčitkou horúčkovito pripravujete svoje tlačiarne, svoje banky, svoje politické strany, svoje corbusierovské kaplnky, svoje abstraktné vitráže. Samozrejme, nie som to ja, na koho doľahne váš pád. Len upadajte, prosím, ja s vami nepadám, to vy padáte. V márnej nádeji, že si pochlebovacstvom alebo nadbiehaním dokážete získať ateistov, ste už sami pripravení prijať ich ateizmus, zaprieť všetko, čím ste doposiaľ žili, a vo svojej hlúposti sa domnievate,

že ste si zachovali vieru nezmenenú v podstate a dodali ste jej len moderný „tvar“. A diabol prvý padá na oltári. Vždy prvý.

Je to vec hodná pozornosti, ale aj smiechu, že už len z úst bezbožníkov počujem občas svoje meno, ktoré však vyslovujú bez rozpakov, lebo sa nepriznávajú k tradícii, ktorá s týmto menom spája nejakú skutočnosť. Medzi jarmočnými bábkami ešte býva pre úsmev detí ukazovaný „čertík“ a ak sa objaví v divadle či v knižke, tak zaiste v bezbožnej. Ale v kostole? Ale na kazateľnici? Staré obrazy odnášajú z chrámov, aby nestrašili diablom. „Moderná výchova“, vravia, si to vyžaduje. So všetkými ste, páni, uzavreli dohodu, len aby ste udržali krok so svojimi posmievačmi, so všetkými ste v súlade, s výnimkou vašej vlastnej viery a tradície. Z diabla ste nechali len zvyšky, kliatbu bez obsahu, jasličkovú zábavku alebo zahanbujúcu šmuhu opusteného mýtu, ktorej sa treba čím skôr zbaviť, trýznivú stopu dôb dávno minulých, pradedovu haraburdu v modernom byte - hygienickom a funkčnom. Nazývate sa kresťanmi? Kresťanmi bez diabla? Nech aj, nedbám, to nie je moja vec, to nie je moja vec.

Radšej dám prednosť vašej neviere, páni bezbožníci, niet v nej pretvárky, hanby, ani ostychu. Nekladiete si otázky o diablove, nesnažíte sa ho zbaviť, lebo sa nemáte čoho zbavovať. Aspoň tak sa vám to zdá. Diabla ste si ponechali do vedeckých rozpráv, popísali ste ho, ako sa patrí, vo svojej histórii, v sociológii, psychológii alebo religionistike, alebo psychoanalýze, alebo v románe, alebo v dráme o čarodejnicích. A vec je vybavená, však? Vec je vybavená? Čo? Vec je vybavená? Zdá sa vám, že ste si už vyrovnali účty s „mocnosťami podsvetia“; aspoň jednej veci ste sa naučili od kresťanov - neustálemu odsudzovaniu toho, čo sa kedysi nazývalo „manichejskou herézou“. Kresťanský optimizmus vám vysušil mozgy, hlavy máte teraz sterilné ako operačnú vatú. Zlo nie je realitou, vravíte, zlo je nešťastím, chorobou sveta, čímsi, čo sa príhodi, samozrejme, ale príhodi sa prosto iba tak, ako sa občas príhodi dvojhlavé teľa, nie je v tom nijaká nutnosť, ďalšia regulácia života mu navráti jeho spontánnu harmóniu, zlo je potierané každodenne a možno ho potierať neohraničene. Slovo „zlo“ je vhodné len v jednotlivých prípadoch, preto má vo vašom jazyku patetický odtieň, explozívny, je naložené vašimi starosťami, vašimi túžbami, zamysleniami, dôverou v budúcnosť.

Ale to nie je pravda, vážení.

Slovo „zlo“ v sebe neobsahuje nič patetické, žiadnu hrôzu ani vznesenosť, je vecné a suché, ukazuje presne na vec, o ktorú ide, zvyčajne tak isto ako slovo „kameň“ a slovo „mrak“ pasuje presne na mieru svojmu predmetu, triafa sa neomylné do svojej skutočnosti, je precízne, bez nadnesenia. Zlo je vec, obyčajne ako vec.

Nie, vy o tom nechcete vedieť. Tvárou v tvár všetkej skaze si až do konca sveta budete opakovať s tvrdošijnosťou maniaka: áno, stalo sa, prosto to nastalo a môže to nastať aj inak; zlo je príhoda, tu i tam sa náhodou pritrafí, a keď sa mu protivíte s dostatočnou energiou - nenastane. Koniec sveta vás zastihne pohrúžených do istoty, že koniec sveta je náhoda. Neveríte v diabla.

vašej učenej reči, vašej metafyziky a vašej psychológie, odhrňte hlinu, vráťte sa k sebe, prinavráťte na chvíľu slovu jeho prvotný účel, jeho strohý a nepatetický pohyb, zotrvať v stratenej doslovnosti. Snažte sa sústrediť aspoň na okamih pred najkaždodennejším pohľadom, najvšednejším a skresleným vo vašich očiach krivým sklíčkom filozofických rečí. To bude stačiť. A uvidíte mňa. Uvidíte ma bez úžasu a bude sa vám zdať, že ste ma poznali odjakživa, napriek vašim doktrínam, ukáže sa vám známa tvár, zovšednená, a predsa uzretá po prvýkrát pravdivo. Zmocní sa vás dôverne známy a chladný závan sily, na ktorú si nechcete pamätať, hoci na dne vášho mozgu, prehlušované metafyzickým hukotom, zatlačované do ni-

teľný. Samotná vášeň, samotná žiadza alebo strach nepochádzajú od diabla a zlo, ktoré slúži na ich uspokojenie, slúži len ako nutný prostriedok.

Práve tam sa naplno prejavuje satan, kde ničenie nemá iný cieľ než samo seba, kde je ukrutnosť páchaná pre ukrutnosť, ponížovanie pre ponížovanie, smrť pre smrť, utrpenie bez účelu - alebo kde je cieľ iba dodatočne nasadenou maskou, racionalizujúcou túžbu ničieť. Až práve tam, hoci v nepatrnej porážke bytia, zjaví sa vám ľadová presila, ktorú nedokážete nikam zaradiť, ničím vysvetliť, ničím ospravedlniť. Ona je, pretože je, pretože je vecou ako vec. To je pre vás najťažšie pochopiť. Všetkému zlu, ktoré má dôvod, môžete jeho opodstatnenie upierať, môžete svet usporiadať

vecnú a konečnú a vôbec to, že namiesto toho, aby ste ho začlenili do svojho obrazu pozemskej reality, správate sa k nemu s konkrétnosťou estétov. Napokon to zaiste nie je čudné, máte dôvody na túto maškarádu, ktorá vás oslobodila od démona a zároveň spôsobila, že vaša praktická energia nenaráža na zábrany, ktoré by jej museli vnútiť presvedčenie o vierohodných fundamentálnych hraničiacich jej účinku. Takýmto spôsobom vaše vedomie o svete a nádej na možnosť využiť toto vedomie na nápravu sveta, môžu napredovať pari passu, v tvrdošijnej ilúzii, ktorá vám dovolila pristupovať k zlu ako k zmenšujúcej sa štrbinke skutočnosti vo svete esenciálne riadenom dobrom.

Ale dosť o tom. Rozhodol

Snímka: Teodor Križka

Pri pohľade na ukrutnosť nikomu nepotrebnú, pri pohľade na neradostné bezcieľné ničenie - nenapadne vás myslieť na diabla. Máte všetky vysvetlenia a po ruke toľko názvov, koľko treba na vyriešenie každej verzie problému. Máte svojho Freuda, aby ste mohli hovoriť o agresívnom púde a o inštinkte smrti, máte svojho Jaspersa, aby vám rozprával o náruživosti noci, v ktorej sa človek snaží násilím akoby vytrhnúť božstvu jeho tajomstvá, máte svojho Nietzscheho, máte svojich psychológov špecializujúcich sa na „vôľu moci.“ Dokážete vec zahmlieť slovami pod zámkou jej odhalenia.

Ale dokážete, aby toto vaše zakrývanie pravdy bolo konečné? Prehľadajte si pozorne svoje svedomia, vy, kresťania, mám na mysli, aj vy, ateisti, podkopte trochu korenky pristráhnutej trávičke

čoty a pošľapané, tlie predsa len nezničiteľné vedomie o nej.

Ničiteľská sila, ktorá neprahne po ničom inom než po ničení samotnom. Stretávate ju všade a každý deň sa vás dotýka jej prítomnosť - vo vašich porážkach a chybách, v ukrutnosti a smrti, v osameniach a v nesplnených túžbach. Stretávate sa s ňou tvárou v tvár, je najprítomnejšia nie tam, kde je ničenie odôvodniteľné, kde krutosť i zlo sú len nástrojom, ale práve tam, kde je sú samy sebe cieľom.

Keď má zlo dôvod - keď vzniká z milostnej žiadostivosti, zo strachu, z túžby po bohatstve, z pýchy, dokonca zo samofúbsti či pomsty - môj podiel na ňom je nevelký. Zlo je zdôvodniteľné, racionálne, chce len dosiahnuť cieľ, po ktorom by sa siahlo aj bez neho, keby bol bez neho dosiahu-

inak. Ale zlo, ktoré je samo sebe dôvodom práve ako zlo - také zlo nedokážete zbaviť života. Darma ho obmedzujete na prejav tej či onej sily, ktorá by mala byť „sama o sebe“ neškodná či dobrá, alebo aspoň usmerniteľná k dobru alebo by tiež bola náhodným potknutím, aberáciou, obľudnosťou - nepriaznivým prejavom racionálneho zariadenia pracujúceho v nevhodných podmienkach. Diabol nepodlieha reforme. Diabol nemôže byť vysvetlený, je daný spolu s vašou existenciou, je vecou, je tým, ktorý je. Môže sa to zdať čudné, že na svete, z ktorého sa tak urputne snažíte vyložiť (že nepoviem rovno: nariadiť mu) poriadok zatajený v amalgáme náhodných udalostí, zjavuje sa vám zlo naďalej ako druh faktu alebo nepravidielnosti - a v každom fakte je nevyhnutne obsiahnutá i nepravidielnosť - že mu odopierate povahu

som sa, že sa nebudem púšťať na územie metafyziky, kde i tak nijako neviem prekonať vaše chimerické predsudky; zatiaľ sa mi však to i ono zbytočne vymklo z rúk. Končím teda a očakávam otázky, ešte zdôrazňujem, že napriek všeobecnej mienke, že diabol nemá žiadny zmysel pre humor; nemá ani inteligenciu, ak pod pojmom inteligencia myslíme stupňovateľnú schopnosť správne vyberať zo sveta určité aktuálne zaujímavé kvality a následne ich usporadúvať - lebo je jasné, že ja nepotrebujem nič usporadúvať a že nemôžem mať kvality, ktoré by sa dali stupňovať, tak ako kameň nemôže byť viac či menej kamenný.

*(Pokračovanie v budúcom čísle)
Z poľštiny preložila
Katarína Džunková*

Preklínal by som, už iba preklínal, keby sa moja dokľavená huba ešte zmohla na slovo! Akoby mi čosi chrbát prerazilo vo dvoje ako keď v trysku strhne koňa, v rukách i nohách to šklbe a s každým pekelným šklbnutím akoby mi rvali zo srdca uzlovitý povraz. Prečo už nie je koniec? Ech, vyznajú sa vo svojom remesle, psi katovskí!

Cez oči mi visia akési potrhane zdrapy, ako keď sa dravým vtákom zatiahne v spánku oko beľmom. Lenže ja nespím, cítim každý chl p svojho tela, každý necht na nohách - a aj keď nevidím okolo seba nič, takmer nič, na rube toho beľma sa mi odvíja čas až v bodavo presných obrazoch.

Prečo sa mi stále vracia tá noc z mojich chlapčenských čias? Zlorečená noc! Studená, sychravá, vietor mrazivo olizoval ušné laloky i konček nosa, za nechty zaliezalo - málokedy býva v období zimného slnovratu takýto nečas. Ovciam sa ani cez deň nechcelo z ovčince, preberať zvyšky skyslých, zhrdzavených trsov travín na pastve, chúlili sa do kľbka, až sa z nich parilo. A psiská hneď zvečera začali vyť, ako keby sa okolo salaša túlali sprievody nebožtíkov.

My ostatní, Jákob, Joel a ja, ba aj starý Sicheus, my sme sa aspoň trochu zahriali pri ohníčku. Ale otec pokrívkávajúci na nohu plnú bofačiek - a vtedy v tú sychravú sobotu ho bolesti gnívali, až škripal zubami - otec k ohníčku nemohol. A založiť oheň priamo v ovčinci, to sa zas nedalo kvôli tým hlúpym zverom, plašilo by ich to. A tak sa otec krčil pri stene na kope raždí, nadával nám, nadával ovciam, nadával na nečas a na celý svet. Ako je to len na ňom všetko nespravodlivo rozdelené, jeden má všetko a tridsať iných okolo neho nič, ak si náhodou nejakú škvaru neuchmatne potajomky. Ani len tie vši chudákom nepatria, čoskoro žoldnierska rímska zberba bude chcieť vymáhať aj dane za vši! Psí život, svinský život, špina a svrab!

Starého Sichea len nadhadzovalo, keď takto počul otca brýzgať a kliat. Nemal to rád. Nech by už bolo čo ako zle, vždy sa oháňal akýmisi vetičkami z prorokov - čert vie, odkiaľ to zobral! Či len on náhodou v nejakom minulom živote - tak sa vraj rúha pohanská povera, ale ako má našinec vedieť, čo je povera a čo sú odkazy a príkazy a zákazy nášho Jahve? - či ten Sicheus kedysi nebol krysou a nehniedzil v diere pod stĺpom kdesi v synagóge!

Tej noci - ešte ho vidím, v žiare ohníčka pred ovčincem, ruky rozťahnuté, hlava vyvrátená dozadu, v očiach šľahajúce blesky, hotový pomätenec - tej noci sa do otca pustil a začal čosi o akomsi naplnení času, o hvieзде, ktorú nepohltí tma, o príchode Mesiáša a jeho kráľovstva. Všetko sa na tomto biednom svete zaraz premení, najmä pre nás úbožiacov! Lační budú nasýtení a syti prepustení naprázdno, mocní zvrhnutí zo svojich trónov a bedári povýšení. Také bude kráľovstvo Mesiášovo, ktoré sa približuje!

Pekne sa to počúvalo, šli sme si oči vyočiť, ja, Joel i Jákob, ale otec len odplával:

„Netaráj a pozri sa okolo seba! Vidiš tú tmú? Nikde ani iskrička, nieto ešte hviezda! Takých táranin o lepších časoch, čo majú prísť, tých som sa už napočúval, strýko Sicheus! A kto ich rozhlasuje? Kto? Tí brucháči, tí šašovia so zlatými náramkami, čo radšej sedávajú v synagóge, než aby si zaľúľali paprče od roboty! Tým sa rozpráva! Tým, i keby na svete lepšie nebolo, tým je už dneska hej! A ty im na tie ich chlácholivé rečičky sadneš, ty, dedo starý, skúsený? Zle je, vravím ti, zle,

VÁCLAV RENČ

ako našincom vždy bývalo a vždy i bude, lenže je čím ďalej, tým horšie a horšie!“

„Rúhaš sa Božím zasľúbeniam a hrešíš proti nádeji!“ hromžil Sicheus. „Tamtohl'a, pozri sa! Pozrite sa! Všetci pozdvihnite zrak! Nevidíte to svetlo? Nevidíte žiaru?“

A naozaj sa smerom k tej skalnatej planinke nad mestom čosi mihalo, žiara to práve nebola, len také blikanie, aspoň ako sa mne marilo. Ale Sicheus len tancoval:

„Amen, maloverní, čas sa naplnil!“

A vtom sa hodil na zem, rozťahal hnáty ako rozpučená žaba a žobral:

„Prehovor, Pane, k svojmu služobníkovi! Počúvam, vrav!“

Inokedy by nám takáto pochabosť pripadala smiešna, ale tú noc nám veru do smiechu nebolo. Obchádzalo nás také zvláštne mrazenie! Aj otec bol akýsi nesvoj. Precedil síce medzi zuby: „To ho, starigáňa, posadol zlý duch?“ ale nešlo mu to od srdca.

My ostatní sme stáli, akoby nás ktosi k zemi prikoval. A neklamem, aj nám sa zdalo, že vidíme vo vzduchu voľajaké blikavé mihotanie a počujeme čudné šumenie a hučanie a svist. Ale čo bolo najhrozivejšie: ovčiarske psiská sa pritískali bruchom k zemi a so skučaním sa pla-

zili jedným smerom, akoby sa od kohosi doprosovali pohladenia! A ovce, akoby im ktosi hlavy na jednu stranu vykrútil, všetky sa obrátili tým istým smerom ako psy a tlačili sa jedna na druhú, až sa im všetkým rozcvendžali zvonce.

Pretierali sme si oči, malíčkami vrtali v ušiach - ale videli sme len starca Sichea rozčapeného na zemi a počuli jeho chripot:

„Amen, Hospodine! Sláva Hospodinu! Hosana!“

A odrazu bolo po všetkom,

a pozdravujte odo mňa Mesiáša! Od dnes bude všetko iné, už ma ani hnáty nezabolia!“

Pokrikoval to za nami, akoby pľuval, ale aj ja, chlapčisko bez rozumu, som cítil, že sa v ňom všetko trepoce akousi čudnou nedočkavosťou.

„Aha, to je asi to,“ uvažoval som, „čomu vravia nádej.“

Skackal som ako tie ovčiarske psiská, čo bežali za nami, a ako tie psiská som sa zas vracal naspäť k Sicheovi. Ten kráčal dôstojne, s hla-

ným psom a jedným chromým pastierom si ľahko poradili - a stádo odohnali.

„Otče, idem za nimi, a ovce prižením naspäť!“ vypínal som sa. „Joel, Jákob, Sicheus, všetci so mnou a vezmeme si palice a psy!“

Aj mne samotnému to znelo ako trucovanie dieťaťa, hoci to predsa bolo prosté a spravodlivé a všetkým sa to pod dojomom onej prapodivnej noci muselo vidieť ľahké a samozrejmé. Ale Sicheus, ten prorok dobrej nádeje, stál sklúčený a trasúci sa hrôzou, čo bude, až sa páni dozvedia o ulúpených stádach.

„Ty im to musíš oznámiť,“ naliehal na môjho otca, „tvoj Dismas ťa k nim dovedie!“

„A ty? A Jákob? A Joel?“

„Ja - my - až pána prejde prvý hnev, to sa rozumie, že sa k nemu vrátíme.“

A tu sa otec, celý skrivený a dokaličený od toho zviazania, rozrehotal takým smiechom, až sa mu po lícach kotúľali slzy. Keď sa z toho rozbesneného výbuchu utíšil, namáhavo vstal a vzal ma za rameno.

„Máš pravdu, Dismas, poďme za lupičmi. Podľa stôp stáda ich ľahko nájdeme. Niežby nám ovce vrátili, na také zázraky je i Jahve prikrátky. Ale povieme im, že keď si vzali stáda, nech si vezmú aj nás. Alebo nech nás na mieste zahrdúsia - stále lepšie, než by sme sa nechali utŕcť od pánov ako nedbalí služobníci. Poď.“

A tak sme šli, ja so svojím pokrívkavajúcim otcom, len sami dvaja, až sme tú bandu zlodejskú našli. A pánov zbojníkov sme uprosili, na kolennách uprosili, že si nás naozaj nechali. Otca ako strážcu nazbýjanej koristi a mňa ako zbojníckeho učňa.

Vyučili ma jedna radosť!...

Ale prečo stále, stále musím myslieť práve na tú noc počas zimného slnovratu? A prečo na ňu nemyslím so srdom alebo pohrdavým smiechom, ale s akousi... ľútosťou alebo s čím? Alebo akoby sa mala ešte raz vrátiť. Alebo akoby - akoby mala trvať, len čo sa prebudím z toho všetkého hnusu, čo sa mi až dodnes zdalo od chvíle, čo sme sa z toho skalného chlieva vrátili na salaš.

Preklínal by som, teraz už len preklínal to všetko, čo bolo medzi onou betlehemskou nocou a touto chvíľou pekelných múk, keď akoby ma trhali na kusy. Ale nevisím na kríži sám. Môj tovariš na ľavom kraji to odbrýzga za mňa. Škripe zubami, až to v päte reže, a ryčí, až sa drevo pod chrptom otriasa - mlč, ty zviera stýrané, sám si sa iných málo natýral? Mlč, aspoň ako mlčím ja. Teba nič za nechtami nepáli z čias nášho tovarišenia?

Ej, žilo sa v bande divoko, niet jediného prikázania v zákone Mojžišovom, ktoré by sme neboli prevrátili naruby. Azda až na to cti otca svojho...

Taktiež si ho poznal, môjho dokľaveného otca, niekdajšieho pastiera. Ako ho obsmievali, keď sme sa vtedy po stopách ovčieho stáda privliekli až do ich brlohu, a žobronili, aby nás vzali medzi seba, že nám už nič iné neostáva! V to ráno po

Legenda o lotrovi Dismasovi

Sicheus sa zdvihol zo zeme, obrátil sa k nám, a akoby o dve hlavy vyrástol:

„Kajajte sa a jasajte, maloverní! Chváľte Hospodina, biedni a nešťastní! Počuli ste anjela Hospodinovo, čo nám zvestoval?“

Nič jasné a zrozumiteľné sme nepočuli, to sa rozumie. Ale to strašné napätie už medzitým povolilo, psy sa rozbrechali, ovce nepokojne podupávali, nám bolo mäkkko pri srdci, a tak sme Sicheovi prikývli, nech má radosť, starček bláznivý! A on hneď ďalej:

„Vidíte? Tamtohl'a je tá hviezda, ako anjel povedal! Tam nad tou skalnatou planinou! Tam pôjdeme a privítame Mesiáša!“

Toto mu teda strašilo v hlave! Ale azda to bolo viac než mátanie. Pretože teraz už aj my, dokonca i otec, sme rozoznávali, ako sa to svetielkujúce mihotanie nad skalkami rozjasnilo, a bola to vskutku hviezda, a taká žiarivá, že som jak živ predtým ani potom niečo také nevidel.

„Počuli ste, neveriaci? Znamením vám bude dieťaťko uložené v jasliach ako v kolíske. Poďme, bratia, a velebme Hospodina!“

Pri ovciach zostal len otec s jedným psom, ktorého držal celou silou za obojok, a vyšľaboval sa:

„Bežte, bežte si za tou hviezdou

vou vysoko vydvihnutou, pripomínal skôr kňaza než starca zo salaša.

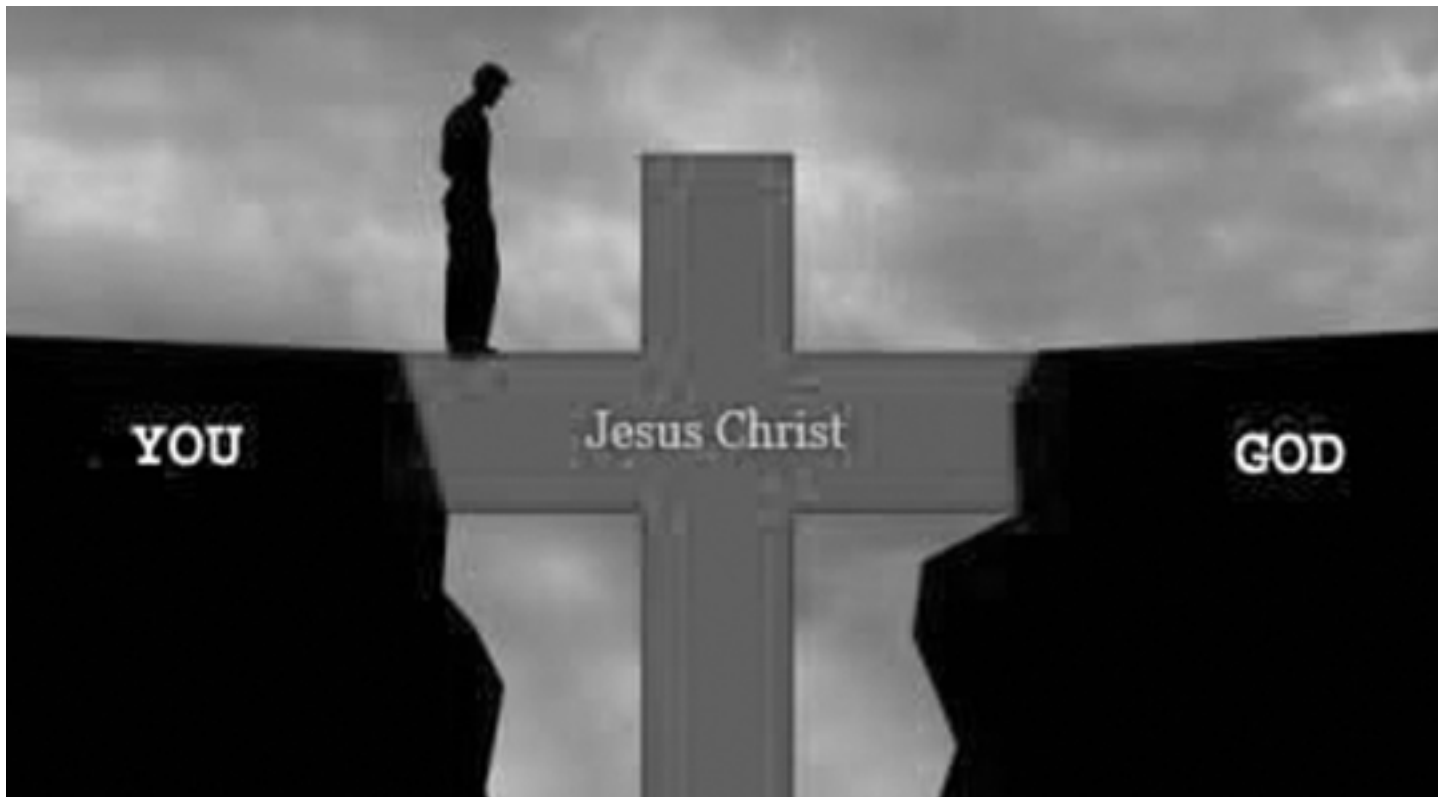
Čo bolo potom, to sa mi už poriadne pletie. Len viem, že sme došli až k tým skalám, že sme tam, akoby nás ktosi za ruku viedol, vošli do jednej z oných jaskýň, čo našincom v čase náhleho nečasu slúžia za núdzový chliev pre stádo alebo pre hoviadka - a že ma čosi šmarilo o zem. Plakal som, že som ani cez slzy nevidel, všetko sa mi v očiach mihalo a iskrielo a hlavu mi miatlo..., koľko tam bolo ľudí, či sa rozprávalo a či spievalo, ako dlho sme tam stáli, kľačali, ležali na tvári, to neviem, prsto neviem...

A potom sme šli naspäť na salaš. Vravím šli, ale bolo nám, akoby sme sa vznášali; všetci sme mlčali, slovám uleteli, ale zdalo sa nám, že sme ustavične spievali.

A potom sme došli - - pcha! Došli sme na saalš - a ovčinec našli prázdny! Nikde ani živej duše! Len pri kope raždí ležal dobitý pes - a na raždi do kľbka poviazaný môj otec. Keď sme ho rozviazali, skoro nás pohrýzol. Od jedu a zúrivého zúfalstva.

„Toto teda boli tí tvoji anjeli, dedo Sicheus! Toto nám nadelil ten tvoj Mesiáš!“

Len čo sme totiž aj so psami vytiahli päty zo salaša, prihnala sa banda lupičov - s jedným dýchavič-

noci s hviezdou, po onej noci nádeje, po tej pochabej noci!

A sotva prešlo pár týždňov, div sa pred ním neplazili, tí bradáti kmíni, tí zvliekači mŕtvol, s pazúrmí od krvi. Ako len vedel mocne piť a mocne kliať, aký to bol len prorok a učiteľ záští, pomsty a divokej odvahy! Ako široko ďaleko poznal celý kraj, vedel o každom pobožnostkárskom vydriduchovi, o každej kovanej truhlici, o každej zakopanej hrivne! Stačilo, kam on ukázal, naslepo ísť a len chmatnúť. Ak sa náhodou niekto pokúsil vzoprieť pred pokladom hnátni, bolo hračkou hnátny preraziť. Ak si niekto trúfal postaviť sa na hlavu, bolo špásom hlavu rozlúsknuť ako orech.

A nos, aký len mal otec nos! Na diaľku vetril, odkiaľ smrdí nebezpečenstvo, na diaľku vyňuchal noru, ktorou bolo múdre stratíť sa pod zemou a vynoriť sa z nej v úplne inej krajine. A len čo sme sa trochu otočili po okolí, už aj tam bol doma. Nevpravili mu nadarmo Prorok Čuchal - a mne Prorokov prst. To mňa posielal slediť, pozorovať, sám si z mojich pozorovaní zostavil obraz, čo potreboval poznať, a potom už každého z nás posielal zase naisto.

Môj otec! Krivý a dokľavený ako prizabíty šakal, silný, smelý, rozzúrený ako poranený lev! Ako vrešťal a škripal jeho hlas, keď spieval tú svoju:

*Bude hej, ej, bude hej,
len mu pustíte trochu krvi,
bude hej, ej, bude hej,
len ho z kože zoderte!*

Až do vytrženia sa dostával, až do nepríčetnosti sa opájal kľatbami, čo prskal, čo chrstal okolo seba na ohyzdný svet! Na svet hemžiaci sa zbabelými vrahúňmi a potmehúdsnymi žráčmi mrcín, na svet očumený stádami sprostých oviec, čo nič necítia len vďaka tomu svojmu masťnému rúnu, a ešte i to si nechávajú strihať! Bľchal ako nový Eliáš, ten môj otec, a mne sa dobre kradlo, lúpilo a hoc aj zabíjalo pod koruhvou jeho preklínania.

Čo sa to s ním stalo, kam sa len podel, vtedy čo si sám o barlách vyrazil pozdĺž brehu Jordánu, do tej nič nesľubujúcej púšte? Nikoho so sebou nechcel, odkrival od nás sám. Vtedy, čo sa k nám doniesol ten chýr o divokom prorokovi pri Jordáne.

„Tomu sa hneď pozriem do gágora, tomu ja hnátny rozdrúžgam! Takých tu už bolo, čo nedokážu nič iné, než sväto hromovať, robiť z odvážnych prikrčencov, zo zdravých mrzákov a zo zmrzáčených truľov, radujúcich sa zo svojho mrzáctva! Takých tu už bolo!“

Ale po niekoľkých dňoch sa otec vrátil od Jordánu akoby ho ktosi vymenil. Sám divoch, ale narazil zrejme na divocha ešte tvrďšieho, než on sám, stíchol, a odrazu bol z neho starec-uzlíček. Nepreklínal, ale plakal, a nie nad nepravosťami sveta, ale nad svojimi vlastnými. Zaprisahával nás všetkých, nech zanecháme lotroviny a ideme sa pokoriť zvestovateľovi Pána. A keď zožal iba smiech a nadávky, prosil nás na kolenách, nech teda aspoň odťahujeme do iných krajín, tak aby o nás nevedel a nemusel nás prezradiť. Že on sám - ako pokánie a pre lepšiu nádej, tak vravel - pôjde a vydá sa do rúk spravodlivosti. Čo sa to len s ním tam pri Jordáne porobil?

Od toho dňa som už otca nevidel.

Od toho dňa mi však prestávali chutiť i naše zbojstvá. Nútil som sa do zverstiev a ohavností, skúšal a kul som svoju tvrdosť, ale odišla zo mňa ľahkovážna istota a radosť z lúpežníckej práce. A tak ma čapli. Ostatným sa ešte i vtedy podarilo uniknúť, ale my dvaja - ten naľavo a ja - - -

Tá noc, tá betlehemska noc! Stále a stále vidím tú hviezdú nad skalou na rube beľma, čo mi zaťahuje zrak; stále počujem ten čudný šum a spev rozliehajúci sa v jaskyniach môjho omdlievania. A vedľa mňa, celkom vedľa mňa, na tom prostrednom križi ten mlčanlivý židovský kráľ - čo asi vidí a počuje on, keď sa mu na všetky údy zavesila smrť?

Židovský kráľ! Lotor medzi lotrami! Čo by o ňom povedal môj otec? Ten otec z lupičského brlohu? A čo ten otec, ktorý náš brloh opustil, stratil sa a viac sa nevrátil? Hovorili by obaja rovnako?

Smrť ma láme - ale teba, môj sušed kráľu, teba láme rovnaká smrť, a ešte tvrďšia. Začo? Nestačí moja smrť, aby odčinila všetky moje zločiny? Nestačí moja? Musí niekto, musíš azda ešte i ty umrieť so mnou? Vziať na seba moju druhú, desiatu, trístu smrť, ktorú si za svoje ničomnosti zaslúžim?

Aby si to nakoniec nebol ty, čo onehdy v tom skalnom chlieve v Betleheme, v tú noc, v tú bláznivú noc nádeje a sklamania - - - Ale nie, hovorila, že ty si z Nazareta, to je v kraji galilejskom, a tamto bol Betlehem, mestočko judské. Ale čo na tom záleží, už sa mi i tak všetko motá - - Kráľu! Kráľu!

Ako si to vravel pred tým nafučeným, nažehleným Pilátom? „Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta.“ Chacha, ako by takým slovom mohol rozumieť rozmazaný pupkáč? Ako by som im mohol rozumieť ja vo chvíľach, keď som hodoval z cudzieho, keď sa predomnou všetko triaslo, keď sa mi huba leskla masťnou a oči opojením? Ako by tomu rozumeli hlúpi pastieri zo salaša, keď ich z biedy a hladu nik naraz nevyzdvihol do blahobytu, tepla, hojnosti a pohodlia? Nie, nie, tu to nikde nemôže byť, ono kráľovstvo pokoja, radosti a trvania bez strachu, tu, kde sa kradne, utláča, zabíja a mravie hrôzou, tu to nemôže byť, to je nad slnko jasnejšie. Ale niekde, niekde to určite je - a ty to vieš, Kráľu, ktorý tu skonávaš na križi vedľa môjho križa, ty to vieš, ty to poznáš, ty tam odchádzaš...

„Ach, Pane, až prídeš do svojho kráľovstva, rozpomeň sa na mňa, úbožiaka! Ja už nemôžem - nemôžem - nemôžem ďalej - a nemám nikoho a nič... než teba...“

Už viem, už viem - vtedy v tej jaskyni za zimnej noci, kde mi hučala a zvučala v ušiach jedna jediná slávna vraga - už viem, čo som to započul-nezačul! A teraz to počujem zas, lenže počujem už naozaj - a beľmo z očí sa mi odlupuje - a vidím do tmy pred sebou, do tmy žiarivej - a srdce sa mi trhá z pŕs, a nie je to úzkosťou a strachom - a niekde tu nablízku obchádza otec, aby ma znovu poslal na výzvedy - alebo bol na výzvedách on a teraz sa po mňa vracia? Ja vidím - ja počujem - Kráľu!...

„EŠTE DNES BUDEŠ SO MNOU V RAJI.“

*Z češtiny preložila
Katarína Džunková*

Odišiel Hadrián Radváni

Spojenie skúsenosti overenej životom s nádejami budúceho považujeme za optimálny posun myslenia i života v rámci spoločenstva ľudí. Tento koncepčný a kontinuálny pohľad sa často stráca v rýchlo valiacej sa informačnej dobe. Prevláda nové a strácame osvedčené. Miznú nám i ľudia, ktorí sú nositelia tohto prepojenia starého s novým. V uplynulých dňoch, 26. marca 2014 takto nenápadne a v tichosti odišiel jeden z nich.

Hadrián Radváni, PhDr. h. c.

Jeho celoživotné úsilie nebolo jednoduchým, no o to viac tvorivým, často pretrpeným nadšením opierajúcim sa o vieru, ktorá pozná vyústenie. Spojenie minulého s budúcim charakterizuje celý jeho život i dielo. Vieru a poznanie opieral o preniknutie do podstaty minulého, čím zvyrazňoval zmysel prepojenia pozemského s nadčasovým.

Narodil sa 16. septembra 1918 v Spišskej Kapitule a väčšinu svojho tvorivého života strávil v Trnave. Dlhé roky žil v budove, kde kedysi sídlila známa Jelínkova tlačiareň, z ktorej vyšla väčšina diel bernolákovcov. Duch slova, večné logos a spoznávanie histórie ho ovplyvnili natoľko, že hľadal to trvácne, pričom vydal stovky historických štúdií a prác.

Patril k najväčším znalcom

histórie Slovenského učeného tovarišstva a bernolákovcov vôbec. Písať a publikovať začal už ako 17-ročný gymnazista. Najprv recenzie filmov, potom novely.. O históriu sa začal zaujímať v ranej mladosti pod vplyvom otca i staršieho brata Celestína, známeho spisovateľa, novinára a historika. Hadrián Radváni bol historikom samoukom, ktorý sa vďaka neustálemu dopĺňaniu vedomostí prepracoval medzi popredných znalcov histórie kníhtlače na Slovensku. Množstvo jeho prác sa

Keďže vedel v pokore prijať neodvratiteľné, pracoval svedomite tam, kde mal možnosť. A využitie možnosti mu prinieslo i celoživotného priateľa mons. Alexeja Izakoviča. Stretol ho počas prác na cestných stavbách, kde pracoval ako vŕtač pri výskume rašeliny. Popri namáhavej práci, pracoval i na sebe a na úsilí porozumieť histórii a dobe.

Ako viacero nepohodlných autorov, ani Hadrián Radváni nemohol do roku 1989 publikovať pod vlastným menom. Nerezignoval.

Našiel cestu a pod pseudonymami Hradný, Kapitulský, Spišský, Podracký vydal viacero článkov, štúdií či samizdatov. Koncom 80. rokov spolupracoval na knihe o dejinách jezuitov na Slovensku, ktorej rukopis sa podarilo prepašovať do Kanady. Do roku 1990 mu oficiálne vyšlo len osemnásť väčších prác, po zmene režimu jeho viaceročné úsilie dostalo tlačennú podobu v štyridsiatich šiestich knižných publikáciách. Spomeniem len niekoľko: Stará Trnava v obrazoch, kniha o Slovenskom učenom tovarišstve, viacnásobné vydanie publikácie o trnavských kostoloch, o zázračnom obraze Trnavskej Panny Márie, o bazilike v Šaštíne, kniha Trnava v sieti poštových spojov, Bibliografia tlačí kníhtlačiarne Václava a Jána K. Jelínka v Trnave či viaceré osobné bibliografie. Jeho vlastná bibliografia obsahuje takmer 2 500 vydaných prác. Okrem toho spracoval dvadsaťtri archívov, usporiadal a skatalogizoval tridsaťtri knižníc po celom Slovensku a ochotne pomáhal študentom pri ich seminárnych, ročníkových i diplomových prácach.

Hadrián Radváni spájal minulé s budúcim, skúsenosť s nádejou a vierou. Prepájal reálne s túžbou duše. Hľadal pri tom pravdivé fakty poznania, ktoré nezjednodušoval kompromismi.

Fyzicky spomedzi nás odišiel človek pokory a viery. Odišla osobnosť, ktorej stratu pociťujeme každým dňom. No zanechal nám svoj odkaz a ukázal nám cestu. Cestu nádeje a viery, ktorá rešpektuje minulé a na jej základe buduje nové. Zvažoval slová a kládol prežité a spoznané vedľa seba. V dobe valiacych sa slov a informácií nám tak naznačil ako zachovať podstatu slova. A nestratiť nielen zmysel rozprávania a písania, ale i zmysel existencie. V tomto porozumení tak Hadrián Radváni, ostáva medzi nami. Ďakujeme, Hadrián, za toto porozumenie, za naznačenú cestu i za teba.

PAVOL TOMAŠOVIČ

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

19. marca 1947

Dnes je Jozefa. Na prechádzke som len tak zd'aleka očami blahoželal. Odpoľudnia prišla Eržika, Jožko a Marta s Paľkom. Zase v „mrežovej“. I prezident mal návštevy v druhej mrežovej.

Moja mi povedala slová, ktoré sú mi viac než všetko, čo môže byť dobrého alebo zlého v verejnej mienke, prevyšujú všetko a naplňujú ma tichým šťastím. Takým, ktoré mi nik nemôže vziať a ktoré ničím nemôže byť narušené.

20. marca 1947

Ťažké, otriasajúce dni prešli. Napnutý až do krajnosti, temer som sa už neovládá. Zo všetkých smerov, zo všetkých strán ako šípy priamo do mozgu: tak, iný onak a ja sám citlivý reagoval som na vnútorné šepkania, že to až bolelo.

Teraz som sám so sebou a čakám posledné veci. Cítim, že všetko je dobre. Výdralo sa zo mňa, čo muselo von, čo som nesmel zadržat'. Ako to dobre. Moja mi to povedala najlepšie: nebola by som mala nikdy pokoja, keby si tie slová nebol povedal, ako kameň zo srdca keby mi bol odpadol. Keby si to nebol povedal tak úprimne, snáď by som hľadala cestu do kláštora, keď už deti odrastú. Lebo treba za to pykať, odčiniť, urobiť všetko, čo od nás závisí.

Nepovedal som vlastne nič nového, lebo už od roku 1943-ho, čo som začal tušiť, že sa so židmi robia hrozné veci, už preskakovalo čosi o plynových komorách. Neveril som, lebo som sa hrozil uveriť ničomu takému. Ale som sa rozhodol všetko spraviť, aby viac ani jeden žid sa do Poľska od nás nedostal. Darilo sa mi to, kým som mal v rukách moc. Avšak cítim, že to nestačí na odčinenie celej veci. Osobne som nechcel to, čo sa stalo, no - istú zodpovednosť máme všetci, i ja - a po Tukovi najväčšiu. Bolo treba otvorene povedať, že ma bolí, ak ľudia nechápu, aký to bol zločin chcieť dodatočne ľutovať, že všetci židia neboli vyvezení. A ešte i výraz dať tomu. Je popularita, za ktorú sa človek musí hanbiť. Nechcem mať nič do činenia s tými, čo hovoria: „len jednu chybu má Tiso a Mach, že všetkých židov nevyviezli“. Nie, musel som urobiť rez, odtrhnúť sa tak, aby moje meno bolo radšej nenávidené tými, čo takto hovoria, keď je už jasné, čo sa porobilo v Poľsku.

Boli tu hrozné omyly aj v iných smeroch. Cítil som, čo všetko nie je v poriadku. Snáď lahodí a lichotí, keď človeka hladkajú sympatie, keď je populárny, no hrôza ma prechodí, že som už dávno neroztrhal všetko, čo ma k tomu viazalo. Viem, bolo by groteskné, zle by sa vynímalo a nik by mi neveril, keby som dnes všetko povedal tak, ako cítim, ako vidím a ako je spravodlivé hovoriť. Snáď ak prejde päť - šesť rokov a budem žiť a mať za sebou niekoľko tisíc tvrdých dní najhoršieho trestu, až potom budem mať právo povedať, čo som na začal a čo musí byť dopovedané. Nezostať na povrchu; to je: byť katolíkom a živiť neľudskú nenávisť k iným, kŕmiť pudy a hovoriť o láske. Verím, že raz budem mať právo povedať a azda i možnosť uskutočňovať v národe našom, čo je jedine správne i v otázke štátneho života, i v pomere k iným národom. Snáď to bude i potrebné: stavať hrádze, aby nové povodne neprišli. Lebo v minulosti sme ich vždy stavali až vtedy, keď sa už voda valila zo všetkých strán.

Cítim: dobre je byť pokoreným, lepšie ako mať slávu za veci, za ktoré by sme sa mali hanbiť a kajať a ktoré musia byť odčinené, aby budúci život v štáte bol čistý.

Rád by som mojim deťom zanechal poučenie: Keď som necítil a ne-

prežíval nijaké pokorenie, neúspech alebo bolesti, stával som sa akosi ľahkým, ale bola to ľahkosť, ktorá sa váľala na zemi a nedávala krídla k výškam. Snáď lepšie by som sa vyjadril, keby som ten stav nemenoval ľahkosťou, ale prázdnotou, ktorá pre dušu je tak nebezpečná, ako pre telo prázdnota žalúdka. Nič nie je také ťažké, ako prázdny žalúdok. A nič nie je také ťažké, ako nestratiť hlavu, neodbočiť z dobrej cesty keď sa nám všetko darí, keď máme svoj úspech.

To, pravda, neznamená, aby sme zanedbali svoje povinnosti, napríklad učenie a potom prežívali trápenie pre zlé vysvedčenie alebo z nedbalosti ochoreli a mali radosť z bolesti. Treba všetko urobiť, aby som mal pocit vykonanej povinnosti, ale ak sa predsa stane, že i z vlastnej viny, zabudnutia dostanem sa do biedneho polohy, pokorenia, treba v tom vidieť nielen

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

trest, za ktorý máme byť Bohu vďačný, ale aj príležitosť prehliť sa duševne, vrúcne sa pomodliť, vyspovedať, atď.

Lebo takéto príležitosti sú ako tie, čo Pán Boh dáva roľníkom, keď po dlhom suchu pošle dážď. Vtedy sa nádherne orie, ja to viem. Tým viac treba využiť podobnú príležitosť, keď sa mi stane krivda, keď ma stihne nešťastie, potupa a pod. bez toho, že by som dal k tomu príčinu, bez môjho previnenia. Naučiť sa umeniu: všetko obrátiť na dobré, na prehĺbenie duše, na cvičenie sa v sebazapieraní, zbierať si kapitál, zásoby na dni suché. Veľké utrpenie, pokorenie, atď. - to sú dni hojnosti duše. Všetné úspechy, stále radosti, bezstarostnosť, dobré bydlie, pekná tvár, pekné šaty, nijaké námahy, nijaké krivdy - môžu sa stať dňami duševnej suchoty, ak sme si nenazbierali dosť vody do rezervy vtedy, keď pršali nebesia. Rorate coeli et nubes pluant iustum. Spravodlivý žije v nás a rastie v nás len z rosy nebeskej. A tá má mená: pokorenie, bolesť, krivda, zaznávanie, urážka, prenasledovanie, rozličné údery zaslúžené i nezaslúžené.

20. marca 1947

Navštívil ma obhajca dr. Kšiňan. Požiadal som ho skontrolovať, či penzijné je v poriadku, ak nie, aby vykonával všetko, lebo dnes ešte podporujú mojich dobrých ľudí, no prejdú tri - štyri mesiace alebo rok - dva a pomaly vyschnú pramene dobroty.

Urobil so mnou akoby novinový rozhovor. Dával mi otázky, ako sa pozerám na vývoj, na otázku štátu, na židovskú otázku, či bude vojna, čo asi bude s Nemeckom, aký pomer k rozličným smerom, akou asi cestou pôjde vývoj v ZSSR, čo možno očakávať zo západu a pod. Boli to bystré otázky a stačili dve - tri vety, videl z toho, čo som chcel naznačiť. Keď sme hovorili o vojne, ktorú nikto normálny si želať nesmie, spomenul, že sa mnoho hovorí o tom, že som o Ďurčanskom povedal ostré slová. Nevieť presne, čo som povedal, ale rozhodne sa moje slová o osvieňčiskom vrahovi nemohli vzťahovať na Ďurčanského, už i len preto nie, lebo ja tak viem, že v Ďurčanského memorande nie je reč o vojne. A je vylúčené, že by Ďurčanský bol vyhlásil, že chce vojnu - ako to udala nejaká novinárka z Ríma, ktorá vraj hovorila o tom s Ďurčanským. Už vtedy, keď sa vec prejednávala, som to považo-

val za vylúčené, že by sa bol tak osvedčil Ďurčanský: i keby chcel vojnu, čo neverím, i vtedy by to nepovedal. Ostatne, ja som sa pri každej možnej príležitosti zastal a dôsledne zastával Ďurčanského, nuž ako by to bolo možné, že by som ho prirovnal k vrahovi! Odsúdil som vojnu a každého, kto by chcel vojnu. Vyhlásil som za horšieho - než je ten vrah z Osvieňčimu. Ale to sa predsa netýka Ďurčanského. Ináč však čosi sa mi pozdáva, že i včera mi moji spomenuli ktorési noviny, čo do takejto súvislosti dávajú moje slová. Pravda, keď sa vynechá jedno slovo a niečo ešte jedna veta alebo odsek - a spojím do jedného odseku veci, patriace do druhého, potom aj to by mohli dokázať, že som sa postavil proti prezidentovi, hoci v skutočnosti som dokazoval jeho nevinu v otázke priprav štátu, atď., až ma predseda viac ráz upozornil, aby som len seba bránil, alebo by mohli dokazovať, že som hovoril proti nábo-

ženstvu a za komunizmus, hoci som v skutočnosti dokázal, že preto som musel bojovať proti

kunizmu, lebo odmietal náboženstvo a že hoci som hrdý na svoju slovanskú príslušnosť, jednako som bojoval proti slovanským národom preto, že boli komunistické.

Nuž, všeličo sa dá dokázať a vykrútiť. Ale to nič. Jedno vykrúcať nebudú a nemôžu, to je moje nezmeniteľné a do dôsledku držané, stále zdôrazňované právo slovenského národa na vlastný štát. To je rozhodujúce.

Ináč však len víťaz musím, že zostanem bokom, že moje meno nebude nádejou chuťok, vášni, ktoré sú ľudstvu iba na hanbu. Ja viem, že antisemitizmus vyvolávajú a živia z veľkej miery sami židia, ale robíť z toho kult bolo mi vždy odporné. No odkedy viem, že židov v Poľsku vraždili, že vyvražďili tých, ktorí boli od nás vyvezení, je mi trpké v duši pri myšlienke, že i ja som bol za vystavovanie. Aj keď som azda práve ja najviac sa exponoval za zastavenie vyvážania a dokázalo sa, že som v tom vydržal dôsledne i za najväčšieho tlaku, predsa to nie je dosť a musel som zhodiť kameň zo srdca svojho. Som však omnoho šťastnejší - no nebudem o tom tu hovoriť. To poviem ti chuťko Mojej, za jej hlboké, vrúcne slová o tom, ako ju tá vec trápievala a ako je teraz uspokojená.

Ale aj všeobecne bude dobre, keď sa ľudia zháčia, keď nebudú mať čím kŕmiť svoje pudy. Niekedy je dobre sklamať a ja som ich dúfam poriadne sklamal. Ani neviem ako, ale sklamal som všetkých, ktorí ma chceli takého, akými sú oni - ešte i teraz po tých plynových komorách! Myslím, že nielen seba som odtŕahal od každého pogromčenia, ale aj väčšinu lúzy, ktorá svoje kresťanstvo vie zrovnáť s plynovými komorami a nezhrôzi sa pri myšlienke na hromadné vraždenie nemluvňat, detí, žien - ľudí, akí sme všetci.

Možno nemusel som o tom vôbec hovoriť. No hovoril som a rád prijímam - ak je nejaký - posmech i odsúdenie i pohanu. A raz azda uvidia, že som konal správne. Bolo by pravda ešte lepšie, keby táto kapitola už nikdy viac sa neotvárala - iba ak na výstrahu a pokánie.

Obhajcov môjmu som odpovedal:

1./ neverím - azda i preto, lebo nechcem veriť - že príde k vojne.

2./ Slovensko bude štátom, ale vo

federatívnom zväzku najprv len s českým, potom s ďalšími štátmi.

3./ Vývoj Európy? Spojené štáty stredoeurópske, potom spojené štáty celej Európy.

4./ Bez Nemecka Európa nie je mysliteľná, totiž bez aktívnej jeho účasti; Nemecko vyjde z biedy svojej a zo zaslúženého a práve preto skutočného pokorenia čisté, zdravé a bude na prvom mieste medzi rovnými, no nikdy viac útočné. Rusko sa vnútorne pretvorí, prestane byť marxistické, postaví sa kladne k Európe a ku kresťanstvu západoeurópskemu.

5./ Od amerického mravu nemožno očakávať nič dobrého.

6./ Antisemitizmus je mi cudzí. Myslím, že mi neuveria, ale je skutočnosťou, že ako som považoval za nutné vyriešiť židovskú otázku, tak mi boli odporné všetky antisemitské priznannosti a ohavnosti. Pravda, keď

chcem vyst'ahovať a keď v záujme udržania štátu musím vyst'ahovať - nielen židov - ale povedzme Nemcov alebo Maďarov, nuž akosi od seba príde pohon proti nim. To je zle, ale býva to tak - a veru hanba.

Rád by som mojim deťom vštepiť do srdca, aby nikdy nešli s prúdom, s náladou, keď cítia, že ich to vo vnútri, v duši, zneuct'uje. Nezabudnem nikdy, ako mi bolo ľúto, že som nerobil vždy podľa tejto rady. A aký som býval šťastný, keď som sa vedel držať toho vnútorného hlasu, ktorý vždy presne povie, čo je čisté, čo je ľudské, čo je triezve a dôstojné mladého človeka alebo dospelého - a čo by ho zneuct'ilo. Napríklad udrieť toho, koho všetci bijú - aké je to nízke! Keď na jeseň 1938 všetci volali „na židovňu...“ a chceli pogrom, postavil som sa proti. Nadávali mi, upodozrievali ma „zba-belec, zradca, nedôsledný, slaboch“ - tak to znelo nielen vo výkrikoch pred Redutou a divadlom, ale aj na porádach. A ja som málokedy bol taký šťastný - a dnes veru radšej myslím na to, že som prekazil podpálenie židovne a pogrom, ako na to, že sa o mne spievalo... „židov strach“.

Ovšem, ak si dnes znovu varia sami židia otravu, ktorá až do nepričetnosti vie potom vybičovať vášne proti nim - to je zlé. No, treba sa držať ďaleko od všetkého, čo by mohlo deti otráviť. Tu sa ostatne vždy zvlečujú. Najviac huckajú proti židom takí, čo sa im v zákulisí líškajú. Poznám to. A huckajú tak, aby ich židia nezbadali, tak aby mohli v mútnom loviť.

Poprosil som dr. Kšiňana, aby urobili všetko, aby neprišlo k nejakým nepokojom. Kto by dnes najviac potreboval neporiadky, to nie sme my a to nemôžu byť Slováci oddaní našej veci, ale práve jej nepriatelia. Nemá nijakého zmyslu demonštrovať za nás. Vlastne za mňa už beztak nebudú, o to som sa postaral - ale ani za prezidenta by nemali, lebo len škodia i jemu i celému Slovensku. Oslabia pozície Slovenska voči Čechom, ale aj proti Maďarom a doma posilnia tých, ktorých posilniť nechcú. Na dlhý, veľmi dlhý čas, na roky treba sa zariadiť pre pokojný život v terajšom režime a liečiť rany, dvíhať úroveň národa, udržovať pritom jeho sebavedomie v našom duchu, ale za nijakú cenu nehnať ľudí do dobrodružstiev. Kto nechce dať Slo-

vensko obsadiť, nebude vyvolávať titul k tomu. Treba sa priznať - tak ticho a medzi sebou - že dnes viac potrebujeme my Čechov (byť vo zväzku s nimi), ako oni nás. Toho sa držať, ale pritom pamätať stále na právo, ktoré treba udržiavať v mysli, v srdci národa - pre vhodnú chvíľu, podľa možnosti v pokoji a rozhodne v dohode s Čechmi, vyvolení. Je priam nutnosťou, aby ľudia prestali spomínať mená a výrazy, ktoré sú len olejom na oheň, ktoré zbytočne opájajú, keď je najpotrebnejšia práve triezvosť.

Neslobodno fantazirovať. A ako si to predstavujú: ísť proti Maďarom i Čechom, Rusku i proti Poľsku odrazu? Alebo vytvoriť tu druhé Grécko? K Tatrám by nemohli priplávať americké krížniky!

Bolo by povedať najmä našim najcennejším ľudom, aby sa od nás naoko odtiahli, ponechali nás nášmu osudu, lebo ináč nielen sebe, ale celému národu pripravia osud podobný nášmu. Keď už bude po rozsudku - som istý, že prezidentovi po čase umožnia žiť niekde v kláštore akiste v Čechách - nech sa prestanú spomínať veci rušivé, mená „do bitky“, ale nech si získajú rozhodujúce miesta, obsadiť ich ľudmi oddanými myšlienkou samobytnosti. Len čím menej švať komunistov. Uhýbať sa im a oni sami sa unavia, keď budú biť dlaňou do vody alebo do prázdna. Ostatne, bolo by celkom prirodzené, keby dr. Hanus Šmálov, atď. zbližili sa s komunistami a prerábali ich v smere kresťanským spôsobom francúzskych katolíkov.

21. marca 1947

Jar. Či ešte... Dnes som dostal pokyn k lekárovi. Prezrel ma, ale myslím, že som zdravý i keď trochu zle vyzerám. Bol tam Fero Šubík. On, univerzitný profesor ako asistent. Usmiali sme sa na seba, ale prirodzene nepovedali sme si ani slova, to je zakázané.

Na prechádzke bolo príjemne. Teraz je nás zase viac: v prostriedku prezident a Černák - dnes som ho nevidel - vo veľkom kruhu: Štefan Tiso, Gašpar, Rabina, Sabol-Palko, dr. Huťka, Gejza Medrický, Karol Murgaš, dr. Koso, predtým býval i Kubala, Vašek a Ištók. Teraz v tej cele, kde býval Kubala, je Höfle a s ním Milko Urban. Práve jeho tá dali, neviem, ako sa vedia dohovoriť. Sú vedľa mojej cely z pravej strany, keď sa pozeráme do okna, ktoré máme na juh. Z ľavej strany Tido Gašpar je mi susedom, ďalej vedľa neho je prezident (tam býval predtým Ištók), vedľa neho je Rabina, potom Koso a na kraji Medrický s Černákom. Na druhom konci nášho radu je veľká cela pre ptiach, zdá sa mi, že sú v nej Ludin, Galvánec, Polónyi a teraz i Kovár, ktorého som videl dnes na chodbe pri holení. Je čerstvý a statočne sa drží. Milka Urbana som videl iba raz, hoci je mi už dlho susedom. Výzerá nedobre, je schudnutý. Strážnici ho dnes - ako som počul - chválili: „Je to náš najväčší spisovateľ, ej - ale čo robíť“.

Pokračujem vo včerajšej úvahe: bude treba hľadať cesty k syntéze. Nie je možné, aby sa tu stále bili krajnosti. Komunizmus už nie je ten, čo bol. A ani my nie sme tí, čo sme boli. Taký režim, aký bol v Slovenskom štáte, nechcel by som ani za svet, ale štát by som chcel. Ani to nie je dobré, čo je dnes - najmä pre tú priepasť, ktorú spomínal Šujan a ktorú by bolo preklenúť, lebo ináč všetci sa zrútine do nej. Myslím, že by sme sa nikam nedostali, keby raz jeden smer a potom druhý porážal predošlý. Syntéza, vpravim!

22. marca 1947

Dnes prídu moji. Predstavujem si ich v sirotinci. Je pre nich dobre, že sirotincom začínajú život. Medzi sestričkami, medzi sirotami. Keď boli prenasledovaní židia, najviac práve katolícke kláštory, kňazi, sestričky a kresťanské ústavy sa ich zastávali, skrývali. Keď prenasledujú

Maďarov alebo Nemcov, zase pomáhajú tým. Keď zatvárajú nás, tak sestričky a katolícke ústavy berú do ochrany naše rodiny. Ale to musí byť nadľudsky silné a vznešené, čo im dáva trpezlivosť a správny smer, že vždy uhádnu a vydržia konať dobro za všetkých okolností. Časy sa menia, menia sa režimy, štáty vznikajú a padajú, ale ako zostávajú všetky veci, ktoré sú z božieho zákona, ako sa nemení podstata, tak sa nemení ani pravda, ktorú stále pripomínam Tebe, Mojka, aby si ju vhodne tlmočila deťom: len stála starosť o spásu duše je zárukou, že dobre pracujem, dobre žijem pre svoju rodinu, pre svoj rod, pre osoh celého ľudstva. Ako keď sestričky konajúc dobro všetkým ľuďom bez ohľadu na ich príslušnosť, ale i bez ohľadu na to, či sa to režimu páči alebo nie, najlepšie pracujú nielen pre víťazstvo a rozvoj katolíckej veci, lež i pre svoj národ, podobne i my. Sestričky a ľudia duševne žijúci - i keď ani u nich nie je vylúčený omyl - vedia rozoznávať módu od jadra, povrch od základu, preto potom vedia ísť proti prúdu, ak to služba dobru vyžaduje.

Aj v politickom ohľade to musí platiť. Myšlienka štátu musí byť čistá, musí byť očistená a odtrhnutá od toho, čo na ňu navesala móda, chvíľková vášeň a povrchnosť. Podstata je právo na štát a také jeho uskutočnenie, ktoré národu zaručuje zdravý vývoj, uznanie všetkých slušných ľudí a bezpečnú cestu k lepšiemu, stále lepšiemu životu v zmysle kresťanskom. Čo bolo omylom alebo zlom, to zanechať - a preto i ľudia musia prísť noví, nové mená, čisté, nezištné, nezaťažené. A zo starých len tie, čo nezotrvali a nezotrvávajú v omyle. No najlepšie, keď nastane výmena stráži na celej čiare i v našej veci.

22. marca 1947

Včera som si začal merať horúčku, ale nemám nijakú.

Dnes na prechádzke nádherne. Slnko! Aké je mi drahé, ako sme to všetci priam vzali. Černák ani dnes nebol na prechádzke, asi je chorý.

Noviny nemám a je to lepšie bez nich. Človeka iba rozbíjajú, no nechcem povedať, že by znemožňovali duševné sústredenie sa.

Urobil som si rozvrh. E. - to je Beneš, K. - to je Gottwald - je to zvláštne: nosíme si výrok, lebo veď ho asi vieme a predsa ešte vždy sa tak pozeráme na všetko, na prvé jarné dni a na to, čo prinášajú. Akoby bolo samozrejmosťou, že čo z nich vzíde v lete alebo na jeseň, že to všetko bude i naše. No - a vlastne akože by nebolo? Ešte väčším podielom a omnoho dokonalejšie. Už či budeme tu - alebo tam nad hviezdami. Lebo v každom prípade prekročili sme hranice, ktoré delia dva svety. Myslíť mnoho na mojich. Aj oni sú na rázceti, ale pre nich je to všetko ťažšie, ako pre mňa. I mne by bolo - no ani to nedopoviem. Tak rád vás mám, drahá moja a deti moje. A predsa som spokojný i pre myšlienku odísť. Lebo viem, že sa stretneme.

23. marca 1947

Nedeľa. Včera Eržika, všetky deti a Betka Čekanová. Dal som Marte Sv. Písmo, Paľkovi, Romkovi a Betke Filoteu. A moje Písmo Sväté, ktoré bolo so mnou po všetkých cestách, zveril som Eržike. Ak by ma zastrelili - lebo rozsudok zaiste bude smrť a potom už zostanú len dva - tri dni - bude mať odo mňa cestu dúfam ku mne. Verím, že Boh k nám bude milosrdný a keď sa tu načas rozídeme, stretneme sa nad hviezdami, ako to spievame. Zvláštne, ale temer by mi bolo do spevu. Staré,

krásne melódie z dediny a zo seminára, gregoriánske - ale i tie naše národné. Cítim tu vo všetkom sviatok bez každej škrobenosti.

Voľný a svoj som, patríť len mojím a čistým veciam. Tebe, Mojka, vám, deti - a matke, bratovi, sestrám. Mysľou v Mederi, v Košiciach a po bratislavských milých miestach, Gröslingova, Sokolská, Krížna, Malá ulica, Blahova a Tümlelov záhon - teraz však Hlboká. Ale bez pátosu, bez krasorečnictva to píšem.

Dnes nedeľa - smrtná, u nás sa volá i čierna. Začína sa Smrtný týždeň. Čas Križovej cesty. Potom Veľký týždeň - Pašie, Umučenie, Vzkriesenie. A odvtedy stále sa opakuje táto svätá symbolika v životoch národov a jednotlivcov, v osude práva, pravdy a zla. Zjavní učenici sklamali po Jeho smrti. Ale tajní stali sa odvážnymi práve vtedy, keď zavládol teror a strach. Prišiel Jozef Arimatejský a Nikodém a prišli ženy... Čo sa predtým schovávali alebo čo od prírody v normálnych časoch bývajú utiahnuté, no i tí, čo najviac sa previnili - keď sa zem zatriasla a skaly pukali, keď sa hroby otvárali a slnko zatiahlo, všetci a všetky sa prišli hlásiť k pravde. A práve tým sa ukázala Vzkriesená! Tak bolo i tak je a tak bude. Preto hlavné, že je pravda - to ostatné príde. A nežili sme, nebojovali sme, ani neumierame nadarmo.

Posielajú mi obrázky - podpisáť. Lúčenie.

24. marca 1947

Mal som tu výpisky zo Slováka a Gardistu. Robím si poriadok, odhadzujem ich, ale jednu stať z nich si zapíšem: „Pri najväčších otázkach života, keď sa život rodí, mení, nerozhodujú výpočty a úvahy rozumu, ale viera. Veríme vo svoje právo na štát, sme odhodlaní toto právo hájiť a uplatniť na všetky slovenské kraje, ktorých sme sa nikdy nezriekli. Veríme vo víťazstvo zásad, z ktorých sa zrodil 14. marec“. To je z Gardistu citované v Slováku 17. marca 1945, teda jeden z posledných mojich prejavov.

Na prechádzke bol i Černák. Najprv prezidenta a potom mňa zavolali k vyšetrovaciemu sudcovi vo veci grófa Forgáča. Či viem, že vo Viedni pri arbitráži zakročoval, aby Halič pri Lučenci pripadla k Maďarsku. Nevedel som o tom a Forgáča vôbec nepoznám.

Deň je príjemný, pod miernym mračnom, diétny a pôstny.

My dvaja, ktorí čakáme na rozsudok, máme povolené „polihovať“. To je výhoda v pomere k iným, lebo podľa predpisu posteľ má byť cez deň prirazená k stene, ani sadnúť, ani ľahnúť sa na ňu cez deň nesmie. Ale Tiso, ako vidím, má na dverách ceduľku „povolené polihovať“ - i ja to mám od piatka povolené. Ale polihoval som občas aj predtým.

26. marca 1947

Popícha, i večer popíchalo, ale príjemne - jarný čas stvorený, aby sa naň človek pozeral cez mreže.

Včera bol sviatok, ale nezasvätený. Dnes sme dostali aj odovzdávali reportné listky k veľkonočnej spovedi. I karty osobitné - pre veľkonočný balík, je dovolené dostať až 5 kg. Ja som si nežiadal kartu - v mojom položení päťkilogramový balík pýtať - to by bolo prísilné.

Dokončil som zaujímavú knihu MUDr. Alberta Škarvana „Žápisky

vojenského lekára“. Napísal ju vo Švajčiarsku - Onexpres Geneve 7. mája 1909 o svojich zážitkoch z r. 1890 - 1895. Vydanie Ot. Storch-Mariena r. 1920.

Silná, zaujímavá osobnosť, ale aký čistý charakter, taký pomýlený základ. Nebojovať za také zovňajšie veci, ako sú školy, reč atď. národa, „lež hľadiť zachrániť svoju dôstojnosť človečenskú, to je sila ducha. Z koho je sila ducha, tomu je ťažko odňať dačo a ak mu i bude odňaté, on si naspäť ľahko vydobije odňaté.“ Je to nedôsledné.. Duch, sila ducha káže plniť zákon boží a Škavran sa bolestne mylí, keď si myslí, že zákon je to, čo si ja určím za zákon. To je správne, keď hovorí o Slovákov i národe: „Spása naša je v povýšení v sebe človeka“ - a pekne končí knihu: „Nám sa netreba po druhých opičiť, netreba sa nám ísť hriať do susedov, ktorí ak aj majú krajšie kalhoty, sami sedia v mrazivej chalupe. My máme svoje ohnisko, i hory máme jedľové i ramená mocné, len sekeru zviať nám treba, dreva prihotoviť a doviest a takú vatru si rozložíme, že i druhí budú k nám chodiť hriať sa a naše báje počúvať.“

27. marca 1947

Včera bola Eržika a všetky deti. Na Martuške badám akúsi neurčitost' - myslím, že ju trápi, že moja „sláva“ zapadla. Vlastne ani nie sláva. Marta je príliš skromná, než by jej na nej záležalo, ale počúva reči, otázky, z ktorých usudzuje, že som sa zachoval dôsledne a dosť sebevedome. No pomaly si navykne... Romka bolela hlava. Maľučké boli chutne bezstarostné. Paľko: teraz samá priamosť a jednoduchosť. Eržika - veľmi hrozne trpí touto neistotou.

Dnes pekný deň. Som akýsi suchý, dni sú mi dlhé a rozbité, len sa nedať! ***

Z väzenskej knižnice N. G. Garin Michailovský, Študenti tetralógia III. Má takéto vtipy: Prednosť hlúposti je v tom, že ju nikto nikdy nezavídí.

Rozhádzaný dej, kde - tu iskrí v ňom vtíp - myslím zbytočne čítať.

Národná obroda z 25. marca 1947 cituje reč Novomeského v Banskej Bystrici z 23. marca: „Až do dňa povstania nebol jednotný náhľad ani len na samotnú existenciu slovenského národa, dokonca ani v našom vlastnom tábore a boli to predovšetkým sily zápasiace o obnovenie republiky o Sovietsky zväz opreté, s jasným sociálnym programom, ktoré súčasne chceli mať nové a svojbytné existencii slovenského národa zodpovedajúce i miesto preňho v obnovenom Československu“. - Podľa Práce (26. marec 1947) Novomeský v Banskej Bystrici povedal: „V časoch, keď víťazná ČA prenikla aj našou krajinou na západ, očakávali mnohí ľudia, že komunisti využijú jedinečnú historickú príležitosť a poušlujú sa, aby Slovensko bolo pojaté do zväzku sovietskych socialistických republík. My vychodili sme však z toho predpokladu, že naša skladba spoločenská i hospodárska a potom i samotná úroveň naša hospodárska, spoločenská i kultúrna predurčujú Slovensko k tomu, aby bolo príslušníkom demokratického a nie socialistického štátu... nie je pripomienka, že by Slováci mohli pripadnúť k Rusku hrozbou na našu (komunistickú) adresu. My túto pripomienku ako hrozbu neprijímame (pripomienka

Benešovi). Vývoja vecí takýmto smerom môžu sa však obávať - a právom obávať - len ľudia, ktorí túžia za iným štátnym zriadením než máme dnes - predpoklady pre opätovné nadobudnutie moci klerikálneho fašizmu na Slovensku sú také nereálne... Keď však bude isté, že nechcú zviať na vedomie zmysel nových čias ... je dosť síl v našom vlastnom národe, ktoré si s nimi („klerikfašistami“) poradia. Rusko konečne nie je len zemepisný pojem, ale aj pojem politický. Je to čistý symbol politickej praxe a nemusíme bezpodmienečne k Rusku patriť, aby sa takáto prax aj u nás uplatnila!“

28. marca 1947 (piatok)

Bol som v štátnej nemocnici, kde ma röntgenoval dr. Déer. Sestričky veľmi pozorné, až dojímavé. Na ulici - taký čudný ruch. Okolo Justičného paláca žandári s automatmi, ale musí to byť všedný obraz, nikto sa tomu nediví. Krásny jarný deň. Po uliciach plno detí...

Nevedel by som súvisle opísať, ako som sa cítil a čo som videl na tej krátkej prechádzke. Snáď zajtra - pozajtra. Dnes som z toho celý omámený. Idúc vedľa Avionu, z Manderlovho obchodu vyšli kupci i predavačky aj z iných obchodov a pozerali na mňa, ako som kráčaľ medzi dvoma žandarmi. Bol to malý poplach a cirкус - a ja som bol tak ďaleko od toho všetkého.

- Dnes čítam Apokalypsu. Obrazy a reči Zjavenia zasadené do rámca toho, čo nám prešlo ponad hlavami, v čom som ja medzi životom a smrťou - a čo asi príde - má zvláštnu silu. Včera som dokončil Napoleóna E. Tarleho.

Niekedy ma čosi núti zapisovať si vety: Mnohí by niekedy zahynuli, keby ich Boh neodvrátil z cesty radosti na cestu kríža. - Keby neprišlo potupenie alebo aspoň zaznávanie - zaslúžené alebo nie - (vlastne vždy je zaslúžené, len ho treba vedieť spojiť s povýšenectvom, ktoré ak nie včera, iste bolo v nás predtým). Nikdy by sme sa nenaucili umeniu vstúpiť do seba. Zostať na povrchu pri Otčenáši aj po katastrofách osobných - to je to, čo by malo zarmucovať a nie strata vážnosti, slobody osobnej, pohodlia a podobných vedľajších vecí. Vo Filotei, ktorú chcem venovať Martuške - práve sa chystám napísať jej pár riadkov na pamiatku do nej - čítam: „Chudoba, ktorej sa podkuruje, ktorú ľudia milujú, oslavujú, ba jej pomáhajú, nie je opravdivou chudobou, ale skorej bohatstvom. Pravá chudoba je opovrhnutá, zanedbaná, tupená, všetkými opustená. V takejto chudobe obyčajne žijú svetskí ľudia, ktorí nie sami si vyvolili chudobu, ale bez svojej vôle upadli do nej a stratili vážnosť. A pretože si ich nikto neváži, ich chudoba je chudobnejšia ako chudoba rehoľníkov...“ Len si treba nahradiť slovičko chudoba slovom, ktoré vyjadruje vec práve utrpenú, alebo v bolesti prežívanú, stratenú, alebo pred svetom nás zahanbujúcu atď. - a prideme ku koreňu, k tajomstvu, k prameňu sily a pravého šťastia. „Jednoduché, bezpodmienečné prijatie vôle božej robí každú našu biedu veľkou i čistou a Bohu milou obetou.“ Takto vedľa písať, takto jednoducho a predsa vystihujúco iba sväté duše, iba čisti ľudia, pokorní a múdri, akým bol sv. František Saleský.

29. marca 1947

Večer počúvam hrajúce sa deti. Milý, drahý krik. Ráno pesničky po-

chodujúcich vojakov. Ale najkrajší je štebot vtácat. Skoro ráno, neviem či o štyroch alebo okolo piatej, začínajú sa ozývať po jednom potichučky, potom je ich stále viac a sú stále veselšie - až spieva, šteboce a trilkuje ich celý chór.

Deň mierny, pod jarným mračnom. Strihanie, holenie. Na prechádzke ako obyčajne - bez Černáka. Pozdravenia bývajú nezvykle vrúčne, predtým bývali akosi mdlé. Jediná výmena názorov - pozdrav - a koľko môže byť, aj býva v pozdravení väzňov na väzenskom dvore! Predpoludním bol som vypočutý vo veci Vojtecha Lostorfera. Vypovedal som toto: Asi vo februári 1945 na základe uznesenia ministerskej rady dostal som právo dávať podpory evakuantom. Z troch miliónov vyzdvihol som na tento účel pol milióna a vložil som ich do ministerskej pokladne v miestnosti dr. Lostorfera. Z prípadu na prípad poukazoval som z nich žiadateľom. Pri odchode z Bratislavy zostalo v pokladni ešte asi 100 tisíc, z tých som vari 80 tisíc podpór dal v Holíči a Skalici. Ostatných zostal 20 tisíc som vzal k sebe, ale i tieto mi vzali po zajatí v americkom tábore. Potvrdenky boli v Rakúsku po evakuácii zničené. Pri konfrontácii to isté tvrdil, čo ja, i dr. Lostorfer, veď iné ani nemôže. On nemal do činenia s tými peniazmi a nič z nich u neho ani nemohlo zostať. Teraz je pre ne obvinený. Dúfam, že po mojom svedectve bude mať pokoj. - Bol som rád, že som si s ním podal ruku. Držal sa statočne až do konca. Oslovil ma „pán minister“, pravda, sudca ho musel upozorniť tak jemne, že som už nie minister, ale pán Mach. Je mi to celkom milé pozorovať, ako sa dodržiujú tieto predpisy. Spôsob, akým to robia, hovorí za všetky reči - a za nič nedám, že poznávam ľudí po tejto dobrej stránke. Lebo sú všetci dobrí, temer všetci. Aspoň ku mne. I neprijemný predpis v mojom prípade stal sa neraz dojímavým dôkazom dobroty a statočnosti ľudí.

Celkom zabúdam, že som pred rozsudkom. Len keď si chcem zadeľiť týždeň - urobiť program pre nastávajúcich sedem dní, príde mi, či nebudú pretrhnuté, či jeden z nich nebude posledný.

A tak si žijem, akoby som mal pred sebou nejakú cestu. Pravda, i keď si neuvedomujem, že ešte týždeň, azda dva, snáď len tri - štyri dni - jednako všetky žilky duše sú ako struny, na ktoré hrať nie je ani tak ťažko. Vychádzajú z nich akési nové piesne. A keď zostanem, viem, že tie piesne zostanú mi navždy a nebudem ľutovať týchto dní.

Nikdy som nemyslel, že môže byť taká blízkosť medzi dvoma ľuďmi, až jednota - lež taká, čo je vlastne stále akoby odovzdávanie sa a prijímanie jedného druhým. Tak som s Mojou. S Tebou Mojka. Nemôžem urobiť nič, aby to nebolo nejakým spôsobom zamerané k Tebe, nemôžem sa tešiť ani ľutovať niečo, aby som to nerobil s Tebou, ešte i omyl, chvíľkové suchoty duše, prenáhlenosť, ešte i zlá myšlienka alebo nejaké zapýrenie sa prichodí mi, akoby si to všetko i Ty robila so mnou a vo mne a ja cítim Tvoje túhy, radosti i bolesti, chyby a úspechy alebo sklamania. Tak sme jedni, že už nič nemôžem spraviť sám a pre seba. Moja samota preto nie je samotou, lebo nie som a viem, že už nikdy nebudem v tom zmysle sám. Budem vždy s Tebou. Nemôžem zabudnúť, mylíť sa, nič - aby som nemal v sebe, že je to naša spoločná vec.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Na otázku z nadpisu som sa snažil nájsť odpoveď od chvíle, keď sa za prezidenta prihlásilo 15 kandidátov. Napadlo mp meno M. R. Štefánik. Čím si tento „veľký syn slovenského národa“ zaslúžil vôbec najvyššiu možnú poctu, keď bol v ľudovej ankete r. 2005 označený za najvýznamnejšiu osobnosť slovenských dejín? Svojou veľkosťou. Utvrdilo ma v tom aj niekoľko známych citátov o našom veľikánovi. Dovolím si uviesť aspoň dva:

Štefánikovo dielo je na prvý pohľad jediný zázrak... Myslím, že Štefánik bol rýdzy Slovák práve týmto stránkami svojej osobnosti: ustavične vrel, ustavične kypel pláňmi, podnetmi, ustavične pracovala i jeho obrazotvornosť. Vynachádzavosť, bádavosť, opravdivosť, mravná i tvorivá nekompromisnosť boli i jeho osobné dary; ale oheň a vášň, s ktorou vo veľkých rozmeroch uskutočňoval myslenie, a pritom čaro osobnosti, krásny spoločenský takt a vkus, jeho rytierskosť a veľkodušnosť - v nich, okrem osobnej vlastnosti je i čosi typické slovenské a vlastné čistému, rýdzemu géniovi jeho kmeňa. Toľko-Český literárny kritik František X. Šalda. Je to jeden z najskevejších vojakov, ktorých som v tejto vojne poznal - píše o Štefánikovi francúzsky maršal Ferdinand Foch, vrchný veliteľ spojeneckých armád v 1. svetovej vojne

V knihe o Štefánikovi nájdeme aj takúto spomienku. Keď tahitským domorodcom bieli ľudia rozprávali, že Štefánika už viac neuvidia, lebo umrel, ich tváre ustrnuli v nepochopení. Veď duša „človeka, čo sa rozpráva s hviezdami“ predsa žije vtelená do stromov a kvetov tu na rajských ostrovoch...! Nemôžem nespomenúť Štefánikovo slávne motto: Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!. A prebil sa. Predovšetkým vedomosťami. Vysoké uznanie odborných kruhov Štefánik nadobudol výsledkami svojej práce od r. 1905 na svetoznámom observatóriu v Meudone pri Paríži pod vedením prof. Janssena a na jeho provizórnou „detašovanom pracovisku“ v Alpách na Mont Blancu, v nadmorskej výške 4800 m. V roku 1912 mu udelili francúzske štátne občianstvo. Za svoje vysoko oceňované vedecké práce bol Dr. M. R. Štefánik pociený Janssenovou cenou od Francúzskej astronomickej spoločnosti a Wildeho cenou od svetoznámej Francúzskej akadémie, ktorú mu odovzdal sám jej prezident, matematik svetového mena Henry Poincaré. Štefánik bol prijímaný západoeurópskou smotánkou nielen aristokratickou, aj republikánskou, ako plnoprávny člen európskej elity. Keď však v roku 1912 požiadal na pražskej univerzite o profesúru, jeho žiadosti nevyhoveli! V roku 1914 bol vo Francúzsku vyznamenaný rádom Chevalier de la Légion d'honneur (Rytier Čestnej légie). V čase 1. svetovej vojny bol za mimoriadne vojenské zásluhy z radového vojaka francúzskej armády r. 1915 za tri roky postupne povyšovaný až na hodnosť brigádneho generála! A v roku 1918 bol vyznamenaný Veliteľským krížom Čestnej légie ba najvyššie ruské vojenské veliteľstvo mu udelilo Rad Sv. Vladimíra. Známe je Šte-

fánikovo celoživotné krédo: „Veriť, milovať, pracovať“. A toto mi slúžilo ako kritérium, ktoré som si zvolil pri posudzovaní a uvažovaní o adeptoch na prezidentský stolec. Ani jeden z uchádzačov nemal za sebou pozoruhodné dielo. Politické vystúpenia sa nedajú pokladať za seriózny spis.

Ale vnucuje sa mi aj odkaz a dielo L. Štúra. Nebudem menovať všetky jeho práce, ale musím spomenúť poslednú Štúrovu knihu, na-

naní zo sprenevery miliónov dolárov a vycicali bohatstvo akcionárov“. A ďalej: „S. Sullivan mal plat 700 000 USD a jeho bonus bol 10 miliónov USD a spôsobil, že WorldCom skrachoval“. Pozrime si aj EÚ a Grécko, či Portugalsko. V roku 2007 Fimnancial Times uverejnili fotografiu A. Greenspana s textom manipulátor sveta. Päť veľkých britských bánk (big five) za fiskálny rok 2005 dosiahlo zisk 33,5 mld. GBP, čo bolo 2,7% HDP

dent z titulu svojej reprezentačnej úlohy nadväzuje kontakty so zahraničím a tak otvára cestu pre náš export a jeho sledované vystúpenia v zahraničných TV či pred podnikateľmi lákajú návštevníkov a turistov, teda zabezpečuje rast importu SR. A žiaľ, ani jeden kandidát nepoložil dôraz na to, že treba skvalitniť našu obchodnú a aj platobnú bilanciu. Teda prezident nereprezentuje iba na recepcii štrnganím pohárov. Aj tam v neformálnej de-

votníctvo, či sociálne otázky. Vedomosť zavedie do mysle poriadok a dá slovu pevnosť a presvedčivosť. To všetko chýbalo. Aktivizujúce prvky vo vystúpeniach majú bezprostredný dosah, vplyv na väčší komunikačný dosah, majú väčší efekt. Veľmi úbohý bol repertoár pojmov a termínov a chýbala krása slovečiny. Iba pripomeniem jednoduché krásne vyjadrenie nášho básnika Váleka: čierny havran kridlom nebo zamatá. Tvorcovia koncepcie textov pre kandidátov neboli pôvodcami komplexnosti, funkčnosti a súdržnosti informácií. Nebolo cítiť poznatky, ná-zory, skúsenosti a vedomosti. Neukázali morálne kvality, ktorými disponuje kandidát (viď spomenutý Štefánik). Zámer obyčajne vzniká na pozadí postoja autora, teda kandidáta k realite, životných skúseností a predstáv. A priznajme si, na občana iste pôsobí aj akýsi umelecký štýl, jeho zážitkový princíp odrazu skutočnosti zanechaný v slovách, či texte kandidáta, ktorý prezentuje v rôznych situáciách. Chýbala idea vo vystúpeniach. Kandidát predsa vždy reprezentuje istú spoločenskú triedu (p. Kiska idem z podnikateľského prostredia, p. Kňažko umeleckú oblasť), vrstvu, kolektív. O to sa má oprieť výber tém, motívy ale aj jazykovo-štylistické prostriedky. Tým všetkým rastie efektívnosť vystúpenia, či predneseného textu. Zvláštne druhy prívlastku v úvahe ovplyvnia príjemcu. Iba pripomeniem, aké aktivizujúce bolo vyjadrenie Pražská jar. A naše voľby prebehli začiatkom jari a nebol tento symbol nového života v prejavoch a vystúpeniach využitý. Veľikáni to vedia veľmi dobre využiť. Poradcovia našich kandidátov na to nepamätali (alebo nevedeli?). Zato sme sa stretli s barbarizáciami. Iste by v debatach bolo odľahčením, keby kandidát povedal napr. vetu: „ Ťažko je ľubiť politiku a súčasne robiť niečo rozumné“. Nechcem sa zamyslieť nad príčinnologickými súvislosťami, ktoré kandidáti prezentovali, ktoré mi veľmi chýbali pri ekonomických vetách (nie úvahách). Kandidáti spomenuli nezamestnanosť, ale práve príčinnologické a následné súvislosti veľmi chýbali. Vizualna zložka informovania a aktivizovania občana - príjemcu bola sústredená iba na podobizne a krátky text. Grafické usporiadanie textu, kaligram, bolo veľmi jednoduché. Občana nezískalo. N. Machiavelli napísal dielo Vladár. Pokladá sa za základ politických vied. Známy je jeho výrok: „Kto tvrdí, že to zavinili naše hriechy, nemá pravdu. Zavinili to hriechy pánovníkov nie proti Božím prikázaniám, ale proti zdravému rozumu!“ Vyjadril racionálny postoj k udalostiam tej doby v Taliansku. A to mi chýbalo u našich kandidátov. V kampani sa vlastne prejavil iba akýsi chaos „neistých spojeneckých aliancií“, neplodná alchémia myšlienok poradcov.

A nakoniec - v debatách sa prejavili iba negatívne priority poradcami vycytenými témami (snáh) s cieľom očierniť protivníka. Ak sa niekto cíti na prezidenta, musí vedieť, čo urobili veľikáni jeho ľudu a sám to prezentovať bez pomoci, opretý o svoje pre ľudstvo osožné dielo a nie o spomienky z akejsi „uchytivšej sa práci“ v zahraničí. Prebili sa adepti na prezidentský úrad? Sláva bezvýznamnosti!

Máme vôbec politickú elitu?

písanú po nemecky, Slovanstvo a svet budúcnosti. Bola aj preložená do ruštiny a vyšla v Moskve v roku 1867. Podrobil v nej ostre kritike politiku Rakúsko-Uhorska. Roku 1847 sa stal poslancom za kráľovské mesto Zvolen na uhorskom sneme. Veľikán a slovenská elita, nielen politická. Človek si ho musí vážiť, lebo ho k tomu núti veľkosť zanechanej stopy jeho života.

Práve keď som nastupoval do zahraničia na štúdiá zastrelili amerického prezidenta J. F. Kenedyho. Dobré je známy jeho výrok: „Nepýtaj sa čo pre teba urobí Amerika, ale spýtaj sa, čo Ty urobíš pre Ameriku“. Veľká myšlienka a my neustále riešime, či dost pomáhamo Rómom, o ktorých hovorili aj kandidáti. Čakal som od poradcov uchádzačov o prezidentský post, že prídu s múdrou parolou. Žiaľ, nemáme ani elitu poradcov. Hlavne ekonomických poradcov. Poznajú naše dejiny a vedia ako funguje ekonomika Slovenska a EÚ? Vedia ponúknuť riešenia? Veď sme mali v ekonomickom svete také škandály ako Enron a WorldCom. Píše o nich a ďalších vo svojom diele aj A. Greenspan. Hovorí: „.... priemerný CEO trávi polovicu času so svojim hlavným poradcom a diskutuje, ako to urobiť, aby sa obaja nedostali do väzenia“. Nie dobrá vizitka ani pre bývalého guvernéra FEDu. M. Parkin vo svojej knihe o makroekonómii doslova píše: „Výkonni predstavitelia Enronu J. Skilling a K. Lay boli obvi-

Spojeného kráľovstva. Zisk nepochádzal iba z ekonomiky Spojeného kráľovstva a dosiahol ho zato, že majú takú moc na trhu. Ako ekonóm nemôžem nespomenúť nášho veľikána I. Karvaša. Dobré je známe jeho zásadné ekonomické dielo, v ktorom už v roku 1947 predpovedal vznik EÚ a aj princíp jej fungovania. Pri vzniku EÚ to nemal kto presadiť. Bol aj členom ministerskej rady za Slovenského štátu a dr. P. Zaťko ho dal vyvolať zo zasadnutia, aby s ním prerokoval problémy z dní 6. až 8. októbra 1938. Bol ekonomickou aj politickou elitou. Takéto skúsenosti priam vnucujú, aby sme si uvedomili, že ekonomický systém nefunguje optimálne. A nebol ani jeden kandidát (a teda ani jeho poradcovia), aby povedal, že bude požadovať od predsedu vlády a členov vlády (pozri ústavu), aby boli tvorcami takej ekonomickej politiky a strojmi takých inštitúcií, ktoré zabezpečia optimálne využitie veľkého hospodárskeho priestoru EÚ pre blaho ľudí, ktorí na tomto priestore žijú. Nepovedal ani to, že mu bude záležať, aby ekonomická politika zabezpečila rovnováhu ekonomiky a nie iba nejasné vykazovanie výkonnosti ekonomiky cez ukazovateľ HDP, ktorý ani nedokážeme presne merať. A čo potom podiel dlhu na HDP, čo je zásadné Maastrichtské kritérium. Iste aj zato, že ani jeden uchádzač nebol ekonóm a tak si nemohol osvojiť poznatky a skúsenosti fungovania ekonomických systémov krajín. Ale prezi-

bate reprezentuje celý národ a upriamuje a ovplyvňuje možné a potrebné kroky v zahraničnej politike, iniciuje riešenia ťažkých politických riešení chodu sveta (Štefánik). Inak sa môžeme stať iba perifériou a nie silou, ktorú už opísal vo svojom diele L. Štúr. Prezident nás zastupuje aj na VZ OSN v New Yorku. Je to prezident, ktorý musí vidieť a stretať sa s protirečivosťou ekonomických, sociálnych, ekologických a celkových spoločenských súvislostí a dôsledkov sociálneho pohybu v dnešnej dobe globalizácie. Je to on, kto musí uvažovať o bariérach a deformáciách hospodárskeho života. Predstavy a riešenie v tejto oblasti si nezaslúžili prácu poradcov? Nečakajú nás žiadne adaptačné procesy v hospodárskom živote Slovenska aj vďaka neustálemu rozvoju informačných technológií? Problémy budú aj zato, že rozvoj nových výrobných odborov vďaka explózii rozmachu informačných technológií nevytvára dostatočné pracovné príležitosti. Nezamestnaných máme cca 14% ľudí. Nestačí to iba konštatovať, ako to robili kandidáti.

Kandidáti na prezidenta nepreukázali v ich vystúpeniach a debatách, že majú premyslenú stratégiu ako získať občana, teda príjemcu. Nedokázali sprostredkovať fakty, čiže informovať občana či už o reáliách SR a EÚ, alebo ich zámneroch, nedokázali aktivizovať občana a jeho ovplyvnenie a už vôbec neboli schopní výkladu a objasnenia problému. Nestačí povedať napr. zdra-

Kresba:
Andrej Mišanek

Prof. Ing. Mgr. JAROSLAV HUSÁR, CSc.